

**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΠΜΣ 'ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ'
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ**

**ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ. Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΚΡΑΤΗΣΗΣ**

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

Μεταπτυχιακή εργασία υποβληθείσα

Υπό της

ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΩΣΤΑΚΗ

Επιβλέπων καθηγητής

ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής : Βαρελίδης Γεώργιος

Η Τριμελής Επιτροπή

Γεώργιος Βαρελίδης,

Δημήτριος Αλεξάκης,

Μαρία Παραλίκα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/η κάτωθι υπογεγραμμένος/η Μαρίνα Κωστάκη του Αριστείδη, με αριθμό μητρώου 119 φοιτητής/τρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών "Εφαρμοσμένες Πολιτικές και Τεχνικές Προστασίας Περιβάλλοντος" του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών της Σχολής Μηχανικών, του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι 31-10-2022 και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ο/Η Δηλών/ούσα

ΜΑΡΙΝΑ ΚΩΣΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΔΟΜΗ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ	3
2.1 Η δημιουργία χώρων κράτησης	3
2.1.1 Τα Καταστήματα Κράτησης	3
2.1.2 Τα εξαρτήματα του μηχανισμού κράτησης	6
2.1.3 Η διασταύρωση των χώρων κράτησης με υπηρεσίες της κοινωνικής μηχανής .	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	23
3.1 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για Καταστήματα Κράτησης.....	23
3.2 Αξιολόγηση της επικαιρότητας του ΕΠΧΣΑΑ σε συνάρτηση με τις υφιστάμενες συνθήκες	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΣΧΕΣΗ ΜΙΑΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ ΜΕ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	38
4.1 Η γειτονιά και η κοινωνική συνεκτικότητα	38
4.2. Η σχέση της γειτονιάς με τις ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός και εκτός ιστού...40	
4.3 Οι κοινωνικές ομάδες παρεμβαίνουν στην αστική πολιτική	43
4.3.1 (α) Locally Unwanted Land Uses (LULUs)	45
4.3.2 (β) Not In My Backyard (NIMBY).....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ.....	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	60
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η σχέση χωροταξικού σχεδιασμού και καταστημάτων κράτησης και οι επιπτώσεις της. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί μελέτη περίπτωσης του καταστήματος κράτησης του Κορυδαλλού και της σχέσης της γειτονιάς με αυτό. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος είχε ως αφετηρία την κοινωνική αναταραχή που δημιούργησε η κυβερνητική απόφαση μετεγκατάστασης του καταστήματος κράτησης του Κορυδαλλού σε άλλη περιοχή. Έντονες αντιδράσεις υπήρξαν κυρίως από την περιοχή που θεωρείται ως η επιλογή για την μετεγκατάσταση, τον Ασπρόπυργο. Από την άλλη, οι κάτοικοι του Κορυδαλλού αντιμετωπίζουν ως θετική μία τέτοια εξέλιξη υποστηρίζοντας ότι η λειτουργία του καταστήματος κράτησης δημιουργούσε σημαντικά κοινωνικά προβλήματα και επιπτώσεις αλλά και προβλήματα στην καθημερινότητα τους (Σκριβάνος, 2019).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, και τονίζει ακόμα περισσότερο την σημασία της παρούσας έρευνας, είναι το γεγονός ότι ενώ το κατάστημα κράτησης του Κορυδαλλού βρίσκεται στην μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδος έχουν εκπονηθεί ελάχιστες μελέτες με αυτό το θέμα.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός θεωρητικά προβλέπει τη χρήση γης με τέτοιο τρόπο που να μην είναι επιζήμιος προς την κοινωνία. Ως εκ τούτου, αξιολογήθηκε ως ενδιαφέρουσα η διερεύνηση των επιπτώσεων που έχει στην πραγματικότητα η λειτουργία ενός καταστήματος κράτησης σε μία περιοχή. Αποτελεί στην ουσία μία διερεύνηση της απόστασης που υπάρχει ανάμεσα στο νομοθετικό/θεωρητικό πλαίσιο και την πραγματικότητα δρομολογώντας με αυτό τον τρόπο προτάσεις που μπορούν να γίνουν για αλλαγές που θα γεφυρώσουν αυτό το χάσμα. Επιπλέον, με τη διερεύνηση του θέματος θα γίνει κατανοητό εάν οι αντιδράσεις που υπάρχουν για την μετεγκατάσταση καταστημάτων κράτησης έχουν βάση ή αποτελούν απλώς αποτέλεσμα λανθασμένων αντιλήψεων και πεποιθήσεων. Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστεί, το κατάστημα κράτησης του Κορυδαλλού, που στην πραγματικότητα είναι περισσότερο από ένα, και λειτουργεί στην περιοχή για αρκετές δεκαετίες, τι κοινωνικές επιπτώσεις έχει δημιουργήσει σε αυτή. Θα εξεταστούν δηλαδή τα οφέλη και τα προβλήματα που δημιούργησε η λειτουργία του καθώς και τις αντιδράσεις των κατοίκων που υπήρχαν και σε ποια ζητήματα και γεγονότα αυτές βασίζονταν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΔΟΜΗ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ

2.1 Η δημιουργία χώρων κράτησης

2.1.1 Τα Καταστήματα Κράτησης

Το μόρφωμα των έγκλειστων χώρων κράτησης, έχει υπάρξει πολύ πιο πριν την εισαγωγή και συστηματική χρησιμοποίηση τους στο ποινικό πειθαρχικό σύστημα. Έχει διαμορφωθεί από τότε που επινοήθηκαν διαδικασίες κατανομής, ταξινόμησης, μετεγκατάστασης των μελών του κοινωνικού σώματος, διαδικασίες χωροταξικού διαμοιρασμού τους και απόσπασης του χρόνου και των δυνάμεων τους, διατήρησης σε μια ορατότητα για την κωδικοποίησης της συμπεριφοράς και δαμάσματος του ανθρώπινου σώματος. Εντοπίζεται σε όλη εκείνη την επιστήμη της διόρθωσης και μαθητείας του σώματος στα εργοστάσια, τα σχολεία, τα στρατόπεδα, τα νοσοκομεία συσσωρεύοντας όλα τα στοιχεία που θα εξασφαλίζουν την καλύτερη δυνατή γνωριμία.

Μιλάμε για το κοινωνικό σώμα μιας 'μολυσμένης πόλης' που ταυτόχρονα είναι και πόλη που επιβάλλει κυρώσεις. Όπου υπάρχει πανούκλα υπάρχει και καραντίνα. Υπάρχει ο μηχανισμός που συντελεί ώστε τα μέλη του συνόλου να γίνονται ευπειθή και χρήσιμα, αφού καταγραφούν σε καταλόγους, εγκλειστούν και υποταχθούν στον κανόνα για την προφύλαξη της ασφάλειας του συνόλου. Οικοδομείται αυτό το δίκτυο με τεράστια συμπλέγματα κτιρίων κράτησης που χωρίζουν δυο κόσμους, χτισμένα άλλοτε στο κέντρο των πόλεων και άλλοτε στην ύπαιθρο, πριν καν οι θεσμοί το ορίσουν σαν την κατεξοχήν ποινή.

Παρατηρείται, λοιπόν, κατά τους προηγούμενους αιώνες, ότι ο πρώτος χώρος κράτησης, το πρώτο 'σφραγιστήριο', ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1557 και ακολουθεί η ίδρυση δύο σφραγιστικών καταστημάτων κράτησης στο Άμστερνταμ, το 1596. Αργότερα ιδρύουν τέτοιους χώρους εγκλεισμού και στη Γερμανία και την Ελβετία. Μέχρι την ίδρυση τους, η κράτηση των παραβατών ή όσων παρουσίαζαν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, δεν εξυπηρετούσε κάποιο συγκεκριμένο σκοπό και έτσι τοποθετούνταν σε διάφορων ειδών ιδρύματα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κρατούμενοι παραβάτες συνυπήρχαν σε τέτοιου είδους ιδρύματα με άστεγους, εγκαταλειμμένα παιδιά, ασθενείς με ανίατες νόσους κι άλλες κατηγορίες απομονωμένων ανθρώπων. Έτσι, πέρα από τα προαναφερθέντα,

αργότερα ιδρύθηκε και το πρώτο σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης και για ανήλικους παραβάτες από τον πάπα Κλήμη ΙΑ' κοντά στα τέλη του 17ου αιώνα. Σε τοπικό επίπεδο, στον ελλαδικό χώρο οι πρώτοι έγκλειστοι χώροι κράτησης εμφανίζονται περίπου το 1887, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι πριν από την ίδρυσή τους το σκοπό της κράτησης εξυπηρετούσαν κυρίως τα ενετικά φρούρια.

Η ένταξη λοιπόν της κράτησης στο ποινικό οπλοστάσιο του πειθαρχικού συστήματος πραγματοποιείται γύρω στα τέλη του 18ου αιώνα ή στις αρχές του 19ου αιώνα, σημειώνοντας ένα σημαντικό σταθμό στην ιστορία της ποινικής δικαιοσύνης. Πρόκειται για τη στιγμή όπου με την ενσωμάτωση των χώρων κράτησης οι πειθαρχικοί μηχανισμοί της εξουσίας κυριεύουν τον δικαστικό θεσμό. Η επιβολή κράτησης καθίσταται ως η κυριότερη κύρωση κάθε 'πολιτισμένης κοινωνίας'. Ένας δικαστικός θεσμός που αρέσκεται στο να αυτοαποκαλείται αυτόνομος, μια δικαιοσύνη που επιδιώκει την ίση αντιμετώπιση, κυριεύεται από τις διαδικασίες κυριαρχίας της πειθαρχικής καθυπόταξης των παραβατικών στοιχείων του κοινωνικού σώματος (Foucault, 1976).

Θέλοντας και μη, η διαδικασία της κράτησης βασίζεται πρώτα απ' όλα στην απλή κύρωση της στέρησης της ελευθερίας. Η απώλεια της ελευθερίας αντιπροσωπεύει τη 'ισότιμη' τιμωρία, έχει για όλους την ίδια αξία και παράλληλα επιτρέπει επιβολή μιας κύρωσης σύμφωνα με συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, εξασφαλίζοντας μια χρήσιμη ποσοτική ακρίβεια. Ταυτόχρονα γίνεται κατανοητό από τον παραβάτη ότι το παράπτωμα του έχει βλαβερές επιπτώσεις πέρα από το 'θύμα', αλλά και σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα για αυτό στερείται ο χρόνος της ελευθερίας του. Η κύρωση, αξιολογείται πλέον και σε μέρες, μήνες και χρόνια αφού επιβάλλονται ποσοτικές αντιστοιχίες των παραπτωμάτων και της χρονικής διάρκειας της ποινής. Εντοπίζεται λοιπόν ένα οικονομικό-ηθικό έρεισμα του ποινικού συστήματος, που σε συνδυασμό με το τεχνικό-πειθαρχικό του γνώρισμα η κράτηση μετατρέπεται στην πιο άμεση και πιο πολιτισμένη από όλα τα είδη των κυρώσεων.

Έτσι, αυτός ο διττός της ρόλος συντέλεσε στην ευρεία αποδοχή και εδραίωση της ως κύρωση από την πρώτη στιγμή κιόλας, μια νόμιμη κράτηση επί της ουσίας επιφορτισμένη με ένα σωφρονιστικό συμπλήρωμα, μια επιχείρηση μεταμόρφωσης των παραβατών μέσω της στέρησης του χρόνου ελευθερίας τους.

Οι χώροι κράτησης όμως από την αρχή ήταν στενά συνδεδεμένοι με μια σειρά από συμπληρωματικούς μηχανισμούς που από την μια μεριά είχαν σκοπό να την μεταρρυθμίσουν, από την άλλη αποτελέσαν αναπόσπαστο κομμάτι της ίδιας της κύριας λειτουργίας της. Η μεταρρύθμιση της κράτησης είναι σχεδόν ταυτόχρονη με την δημιουργία των καταστημάτων κράτησης. Αυτό συνέβη διότι ήταν αναγκαία η θεσμική θωράκιση της στο ποινικό σύστημα με τη εργαλειακή συμβολή διαφόρων ειδών επανορθωτικών τεχνικών. Αναρίθμητα μέτρα, βουλεύματα, νόμοι ή και οδηγίες, προγράμματα για να ελέγχουν τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης και να προτείνουν την βελτίωση των επανορθωτικών τεχνολογιών του ατόμου. Προγράμματα για να εξασφαλιστεί η λειτουργία του μηχανισμού της κράτησης,, προγράμματα για τον υλικό εξοπλισμό των χώρων κράτησης, ακόμη και προγράμματα για τη μεταχείριση των κρατουμένων (Foucault, 1976).

Λόγου χάρη, ένα από τα πεδία δράσης της κράτησης είναι η ολοκληρωτική καταναγκαστική διαπαιδαγώγηση των παραβατών. Εδραιώθηκε ένα εξαντλητικό πειθαρχικό πρόγραμμα που να ασχολείται με όλες τις όψεις των παραβατών, με τη σωματική τους εκγύμναση, την κλίση για εργασία, την καθημερινή συμπεριφορά, την ηθική στάση και τις ικανότητες. Η άσκηση αυτού του προγράμματος οφείλει να είναι αδιάκοπη, να έρχεται εις πέρας μόνο όταν το έργο της ακατάπαυστης πειθαρχίας έχει ολοκληρωθεί, και μάλιστα είναι σε θέση για χρησιμοθηρική άντληση προοπτικών που να εξυπηρετούν την εδραίωση του πειθαναγκασμού. Πέρα λοιπόν από την νομική στέρηση του χρόνου ελευθερίας των παραβατών επιβάλλεται και η ανοικοδόμηση της ύπαρξης του κρατούμενου, καθιστώντας έναν χώρο κράτησης και ως ολοκληρωμένο αναμορφωτήριο.

Η κύρωση οφείλει να είναι όχι μόνο ατομική αλλά και εξατομικευτική. Με πρωταρχικό αξίωμα την απομόνωση του παραβάτη σε σχέση με τον έξω κόσμο, σε σχέση με ότι έχει προκαλέσει το παράπτωμα η κράτηση οφείλει να είναι και ένα αποτελεσματικό όργανο αναμόρφωσης, καθώς εξασφαλίζεται ένα είδος αυτορρύθμισης της ποινής και προκύπτει μια αυθόρμητη εξατομίκευσή της.

Πέρα λοιπόν από την απλή στέρηση της ελευθερίας του παραβάτη, παρατηρείται η τάση της κράτησης να μετατρέπεται σε όργανο μετασχηματισμού της επιβληθείσας κύρωσης αν κρίνεται αναγκαίο. Ναι μεν είναι υπόχρη να τηρεί τα

πλαίσια της εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης αλλά της αξιώνεται το δικαίωμα να τροποποιήσει την αρχή που βασίζεται η κύρωση. Λόγου χάρη, κατά την εκτέλεση της καταδίκης του παραβάτη, η διάρκεια έκτισης οφείλει να προσαρμόζεται στην χρήσιμη αναμόρφωση του κρατούμενου, χωρίς να αποτελεί μέτρο 'ανταλλακτικής αξίας' του παραπτώματος. Ο χρόνος κράτησης αποτελεί σκοπό και δεν αποτελεί μονάδα μέτρησης. Συμπληρωματικά, η ποιότητα και το περιεχόμενο αυστηρότητας της κράτησης δεν θα έπρεπε να προκαθορίζονται ανάλογα την φύση και ποινική σημασία της παράβασης, αλλά από έναν αυτόνομο μηχανισμό ελέγχου των αποτελεσμάτων της στον ίδιο το χώρο έκτισης της κύρωσης (Foucault, 1976).

2.1.2 Τα εξαρτήματα του μηχανισμού κράτησης

Ένα ακόμη βασικό στοιχείο διατήρησης της τάξης και της ομαλότητας σε έγκλειστους χώρους κράτησης είναι το αξίωμα της εργασίας σε συνδυασμό με την απομόνωση των κρατουμένων. Μιας εργασίας που ούτε συμπληρώνει ούτε και μετριάζει το καθεστώς της κράτησης, αλλά θεωρείται ως μια αναγκαιότητα είτε πρόκειται για καταναγκαστικά έργα, είτε για απλή κράτησης, είτε για ισόβια κάθειρξη. Η χρησιμότητα της βασίζεται στα αποτελέσματα που έχει πάνω στον ανθρώπινο παράγοντα, μεταβιβάζοντας του τις μορφές των διαφόρων αυστηρών απαιτήσεων της εξουσίας, και όχι στην παραγωγικότητα. Έτσι αποκλείονται οι αναταραχές και η αναστάτωση επιβάλλοντας στα σώματα 'κανονικές' κινήσεις και χαράζονται στην συμπεριφορά των κρατουμένων αποδεκτές εκφάνσεις της επιτήρησης επειδή αποτελούν μέρος της λογικής της εργασίας. Με το να είναι οι κρατούμενοι απασχολημένοι, υιοθετούνται συνήθειες υπακοής και τάξης χωρίς τη χρήση βίαιων ή κατασταλτικών μέσων. Οι κρατούμενοι-εργάτες, ξεπερνούν την απεισκευασία τους και αποτελούν ταυτόχρονα και εξαρτήματα που τηρούν με ακρίβεια τους ρόλους τους και προϊόντα της κράτησης-μηχανής (Foucault, 1976).

Από την δημιουργία κιόλας των καταστημάτων κράτησης, παρατηρείται λοιπόν η υπέρβαση σε σχέση με την νόμιμη κράτηση είτε μέσω συγκεκριμένων σχεδίων, είτε μέσω συγκεκριμένων ενεργειών. Η μεγάλη μηχανοδομή του πειθαρχικού συστήματος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης. Η στέρηση της ελευθερίας των παραβατών οφείλει να είναι και ωφέλιμη, να ασκεί έναν θετικό τεχνικό ρόλο, να επιφέρει αναμορφωτικές αλλαγές

στα άτομα. Εντοπίζεται λοιπόν η υιοθέτηση τριών γνωρισμάτων που εφαρμόζονται στους χώρους εγκλεισμού των παραβατών. Το πολιτικό στοιχείο της ατομικής απομόνωσης ως εκδικητικό, το τεχνικό στοιχείο της ομαλοποίησης ως αναμορφωτικό και το εξουσιαστικό στοιχείο της καταναγκαστικής εργασίας ως πειθαρχικό γνώρισμα.

Τα παραπάνω γνωρίσματα επιτελούν συμπληρωματικό ρόλο με το νομικό-δικαστικό μηχανισμό, συνθέτοντας μαζί το λεγόμενο 'σωφρονιστικό σύστημα'. Με την νομιμοποίηση του καθορισμού των παραβατών ως 'απροσάρμοστων' στοιχείων, η κράτηση απεδείχθη σαν καταλληλότερη εκπαιδευτική μέθοδος ενσωμάτωσης της απείθαρχης φύσης ή παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς μέσω της ηθικής του νόμου. Από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας της αντιμετωπίστηκε και καθιερώθηκε σαν σχολείο προσαρμογής στην αυστηρή, πειθαρχική δομή της κοινωνίας. Δεν ήταν μόνο τόπος τιμωρίας αλλά και διαμόρφωσης-αναμόρφωσης των συνειδήσεων των κρατουμένων. Ένας τόπος προσαρμογής στις κοινωνικές σχέσεις που επικρατούν, ένας τόπος εκπαίδευσης στην κατεύθυνση της εργοστασιακής εργασίας που απαιτεί συνολικά η κοινωνία-μηχανή παραγωγής οφέλους για τους κυρίαρχους.

Από την κλασική λοιπόν εποχή, παρατηρείται ο σχηματισμός σπουδαίων προτύπων καταστημάτων κράτησης προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντικείμενο που ενέπνευσε άμεσα και έμμεσα ήταν το κρατητήριο του Rasphuis στο Άμστερνταμ. Εκεί, η συμπεριφορά του κρατουμένου μπορούσε να συνδράμει στον καθορισμό της διάρκειας έκτισης της κύρωσης από το διοικητικό προσωπικό. Η απασχόληση των κρατουμένων ήταν όχι απλά καταναγκαστική αλλά υποχρεωτική και γινόταν από κοινού και μετά αμοιβής. Ατομικά κελιά υπήρχαν μόνο ως συμπληρωματική κύρωση σε ενδεχόμενη απείθαρχη συμπεριφορά κάποιου κρατούμενου. Σε κοινή βάση η διαμονή τους προοριζόταν για τέσσερα ως δώδεκα άτομα ανά κελί, τα οποία κοιμόντουσαν ανά τρεις στο ίδιο κρεβάτι. Έτσι, η συνεχής επιτήρηση, το σφιχτό σύστημα απαγορεύσεων και υποχρεώσεων και το αυστηρό πρόγραμμα απασχόλησης αποτελούν το συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στη παιδαγωγική και πνευματική μεταμόρφωση του κρατούμενου ατόμου, θεωρίας του 16ου αιώνα, και στις σωφρονιστικές τεχνικές με συνεχή άσκηση που επινοήθηκαν από τον 18ο αιώνα και μετά (Foucault, 1999).

Εικόνα 2.1.2.1 Σωφρονιστήριο Γάνδης

Αντίστοιχα παραδείγματα αποτελούν το σωφρονιστήριο τη Γάνδης, το οποίο μέχρι τον 18ο αιώνα στεγαζόταν στο μεσαιωνικό κάστρο Gravensteen, στο οποίο παρατηρήθηκε αυστηρή οργάνωση της απασχόλησης σαν εκτέλεση της κύρωσης των κρατουμένων γύρω από επιτακτικές οικονομικές ανάγκες. Εξασφαλιζόταν έτσι η καθολική αγωγή της απασχόλησης ακόμη και όσων κρατουμένων επέλεγαν να την αποφύγουν επίμονα. Οι προβλέψεις της θητείας της κράτησης τους αλλά και ύστερα από αυτήν παρουσίαζαν με αυτόν τον τρόπο αισιοδοξία, παρόλο που οι ίδιοι υπόκειντο σε υποχρεωτική εργασία έναντι αμοιβής. Σε μια κοινή βάση, ιδρύθηκε και το σωφρονιστήριο του Gloucester στην Αγγλία, το 1791, στο οποίο προβλεπόταν ιδιαίτερη αντιμετώπιση σε κρατούμενους/ες με σοβαρότερα πειθαρχικά παραπτώματα, οδηγώντας τους/τες σε ολοκληρωτικής διάρκειας απομόνωση και για τους/τις υπόλοιπους/ες κρατούμενους/ες αδιάκοπη απασχόληση κατά την διάρκεια της ημέρας και καθεστώς απομόνωσης κατά τη διάρκεια της νύχτας (Foucault, 1999).

Εικόνα 2.1.2.2 Σωφρονιστήριο του Gloucester

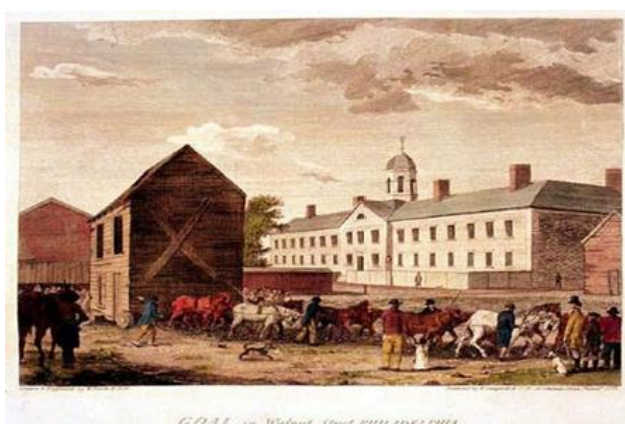

ΠΗΓΗ: Punchline-Gloucester (2019)

Τα ανωτέρω πρότυπα που αναλύθηκαν βρίσκουν πλήρη εφαρμογή στο κατάστημα κράτησης της Walnut Street στη Philadelphia της Pennsylvania από το 1790 και μετά. Οι κρατούμενοι/ες χρησιμοποιούνται συνεχώς σε παραγωγικές εργασίες, συμβάλλοντας στα λειτουργικά έξοδα του καταστήματος έτσι ώστε να βρίσκονται σε καθεστώς διαρκούς επιτήρησης. Βέβαια, όλα αυτά τα πρότυπα πλαισιώνονται από ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η διοίκηση του καταστήματος ανέλαβε το ρόλο του συνετισμού των παραβατών, και χωρίς να δημοσιοποιείται η κύρωση που έχει επιβληθεί στο καθένα, επιδιώκεται η μετατροπή της συμπεριφοράς για την διαμόρφωση της γνώσης των ατόμων και της κατανομής τους εντός του ιδρύματος σε συνάρτηση με τις διαθέσεις που επιδεικνύουν για να εξαιρεθούν οι παλιές παραβατικές συνήθειες. Οργανώνεται έτσι η εξατομικευτική γνώση για μη αποδεκτές συμπεριφορές που παρουσιάζει κάθε κρατούμενος/η κατά την καθημερινή του διαγωγή. Η κράτηση αποτελεί και ένα είδος μόνιμου

παρατηρητηρίου που επιτρέπει την κατανομή διαφόρων μορφών αδυναμίας ή διαστροφής (Foucault, 1999).

Εικόνα 2.1.2.3 Κατάστημα Κράτησης WalnutStr., Philadelphia

ΠΗΓΗ: Independencehallassociation (2019)

Έτσι λοιπόν, εκτός από χώρο έκτισης της κύρωσης, τα καταστήματα κράτησης αποτελούν παρατηρητήριο των κρατούμενων με δυο έννοιες. Της διαρκούς επιτήρησης αλλά και της διάγνωσης των βαθύτερων τάσεων τους, των συμπεριφορών τους, της προόδου τους. Ναι μεν οι κρατούμενοι/ες πρέπει να παρατηρούνται, αλλά πρέπει και να καταγράφονται και να ταξινομούνται όλες οι διαπιστώσεις που τους αφορούν. Προτάθηκε λοιπόν και στη συνέχεια έγινε υποχρεωτικό ένα σύστημα ηθικής αναφοράς της στάσης των κρατούμενων, ένα ατομικό δελτίο σε όμοια μορφή σε όλα τα καταστήματα, όπου οι αρμόδιοι καλούνται να συμπληρώνουν με παρατηρήσεις. Είναι αναγκαία η πραγμάτωση του αντικειμενικού σκοπού της κράτησης, να καταστεί δηλαδή ως ένας χώρος συγκέντρωσης της γνώσης από κάθε κρατούμενο/η που θα χρησιμεύει σαν ρυθμιστικός παράγοντας μεταβολής των ποινικών κυρώσεων που επιβάλλονται στην αποτελεσματική άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής.

Μέσα στη σωφρονιστική πολιτική, οι διαδικασίες παρατήρησης κατάφεραν να πάρουν συγκεκριμένη μορφή στα καταστήματα κράτησης μέσω του πανοπτικού συστήματος του J.Bentham. Η αδιάκοπη παρακολούθηση και η άμεση αναγνώριση έχουν την ανάγκη της ύπαρξης μονάδων από χώρους που να το επιτρέπουν. Χώρους που υποβάλλουν στους/στις κρατούμενους/ες μια συνεχή σε βάρος του κατάσταση ορατότητας, μονιμοποιώντας τα αποτελέσματα της επιτήρησης ακόμα και αν αυτή δεν είναι συνεχής. Οι κρατούμενοι/ες συχνά εμπίπτουν στην παγίδα του ελέγχου, ανεξάρτητα από ποιος/α τον ασκεί, καθώς πολλές φορές ο/η ίδιος/α ο/η κρατούμενος/η είναι ο φορέας. Εντοπίζεται μια προσπάθεια εξατομικευτικής παρακολούθησης και ταξινόμησης, σαν ένα τέχνασμα για τη μεταβολή της συμπεριφοράς, για την δοκιμή πειραματικών ειδών τιμωρίας στους/στις κρατούμενους/ες και τις επιπτώσεις τους ακόμη και για την πειραματική χρήση φαρμάκων και την εξακρίβωση των παρενεργειών τους (Foucault, 1976).

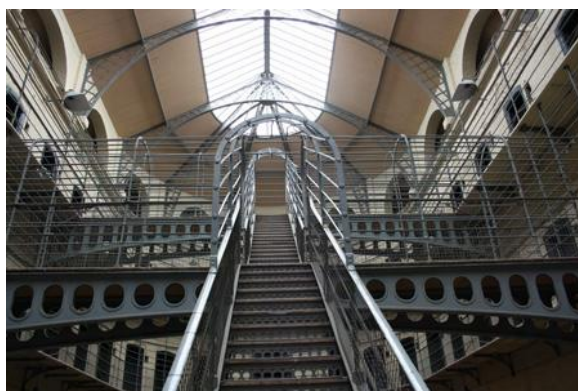
Εικόνα 2.1.2.4: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

Ρίχνοντας μια ματιά στην αρχιτεκτονική σύνθεση του πανοπτικού προτύπου εξάγουμε τα αυτονόητα πορίσματα. Στο κέντρο της σύνθεσης αυτής εντοπίζεται ένας κύριος πύργος με μεγάλα παράθυρα που βλέπουν στο εσωτερικό του δακτυλίου που δημιουργείται από ένα δακτυλοειδές οικοδόμημα το οποίο διαιρείται σε κελιά όπου το καθένα διαπερνά ολόκληρο το πλάτος του οικοδομήματος. Τα κελιά αποτελούνται από δυο παράθυρα, με την οπτική του ενός προς τα έξω αφήνοντας το φως να διαπεράσει το μήκος του, και την οπτική του δεύτερου προς τα μέσα με το παράθυρο να αντιστοιχεί σε ένα από τα παράθυρα του κεντρικού πύργου. Η τάξη εντός του χώρου κράτησης διασφαλίζεται από την διάταξη του κάθε θαλάμου απέναντι από τον κεντρικό πύργο δημιουργώντας μια αξονική ορατότητα, αλλά οι διαιρέσεις του δακτυλοειδούς κτιρίου παρεμποδίζουν κάθε μεταξύ τους πλαϊνή ορατότητα μέσα από

τα κελιά των κρατουμένων. Ο/Η έγκλειστος/η είναι συνεχώς αντικείμενο παρακολούθησης από τον κεντρικό πύργο, όπου αρκεί ακόμη και μόνο ένας/μια επιτηρητής/ρια, αλλά ποτέ υποκείμενο επικοινωνίας. Το στοιχείο του επικίνδυνου καταργείται προς όφελος της σύναξης χωριστών ατομικότητων και αντικαθίσταται από μια αριθμήσιμη πολλαπλότητα με ταυτόχρονη επιτηρούμενη μοναξιά (Foucault,1976).

Εικόνα 2.1.2.5: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

Ο/Ξ κρατούμενος/η γνωρίζει ότι παρακολουθείται ακατάπαυστα από έναν/μια παρατηρητή/τρια με αόρατη και ανεξέλεγκτη δύναμη. Ενώ ο/η κρατούμενος/η έχει συνεχώς μπροστά του την όψη του κεντρικού πύργου, δεν γνωρίζει πότε τον/την κατασκοπεύουν. Αυτό προϋποθέτει περάσματα από το ένα τμήμα του πύργου στο άλλο με δαιδαλώδεις διαδρόμους και όχι με πόρτες γιατί ακόμη και ένας παραμικρός παλμός είναι αρκετός για να προδώσει στοιχεία στον/στην κρατούμενο/η. Ουσιαστικάστο περιφερειακό κυκλικό οικοδόμημα οποιοσδήποτε είναι απόλυτα ορατός/η χωρίς ο/η ίδιος/ια να βλέπει, ενώ από τον κεντρικό πύργο βλέπει κανείς τα πάντα χωρίς ποτέ να τον/την βλέπουν. Με απλά μέσα οικονομικής γεωμετρίας αντικαθίστανται τα κάγκελα, οι αλυσίδες και οι βαριές κλειδαριές στα ιδρύματα εγκλεισμού. Ο/Η έγκλειστος/η κρατούμενος/η που καθυποβάλλεται σε ένα πεδίο ορατότητας επωμίζεται τους καταναγκασμούς του ελέγχου. Βασισμένη στο πανοπτικό σύστημα η πρώην φυλακή Kilmainham στο Δουβλίνο, αποτελεί μιας

ανοιχτή σε όλους και όλες και προσβάσιμη ακόμη αποτύπωση του οικοδομήματος αυτού συνεχής και αδιάκοπης επιτήρησης.

Εικόνα 2.1.2.6: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

Το πανοπτικό σύστημα σαν ένα είδος εγκατάσταση των σωμάτων στο χώρο, κατανομής των κρατουμένων, ιεραρχικής οργάνωσης και διευθέτησης και καθορισμού του τρόπου παρέμβασης του ελέγχου και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επιβολή κάποιου κανόνα σε ένα πλήθος ατόμων. Περιορίζοντας τον αριθμό αυτών που ασκούν τον έλεγχο και πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό εκείνων στους/στις οποίους/οποίες ασκείται, επιτρέπει την τελειοποίηση του. Επιτρέπει την παρέμβαση ανά πάσα στιγμή ακόμη και πριν διαπραχθούν παραπτώματα. Η δύναμη του ελέγχου έγκειται στο ότι χωρίς να παρεμβαίνει ποτέ ασκείται αυτόματα και αθόρυβα χωρίς κανένα υλικό όργανο επενεργώντας άμεσα στους/στις κρατούμενους/ες. Το πανοπτικό λειτουργεί σαν ένα εργαστήριο επιβολής του ελέγχου με ικανότητα διείσδυσης στη συμπεριφορά των ατόμων ακόμα και εντός των δικών του

μηχανισμών κατασκοπεύοντας όλους/όλες τους/τις σωφρονιστικούς/ες υπαλλήλους κρίνοντας αν εκπληρώνουν τις οδηγίες, τους/τις νοσοκόμους/ες, τους γιατρούς, τους/τις επιστάτες/ριες, τους δασκάλους, τους/τις κοινωνικούς/ες λειτουργούς.

Το υψηλής πυκνότητας δομημένο περιβάλλον μιας πόλης την καθιστά από μόνη της ένα τεχνητό οχυρό γεμάτο παγίδες. Με τον κίνδυνο της πολεοδομικής ορατότητας και ανεμπόδιστης προσπελασιμότητας να ελλοχεύει, πολλές φορές παρατηρείται συνδυασμός δυο διαφορετικών πολεοδομικών σχεδιασμών με τον έναν να εφαρμόζεται στο κέντρο της πόλης και τον άλλο στην περιφέρεια της. Προκύπτει έτσι δακτυλιακά ένα αστεροειδές σχήμα που, όπως είδαμε ανωτέρω, από το 1700 και μετά βρίσκει πλήρη εφαρμογή στα αρχιτεκτονικά σχέδια των χώρων κράτησης.

Τη σημερινή εποχή, όπως και ο σχεδιασμός σε αστικό επίπεδο διαφέρει, έτσι εντοπίζουμε διάφορα είδη καταστημάτων και διαφορετικούς τύπους κράτησης. Κατά πλειοψηφία, απώτερος σκοπός είναι η μεταχείριση των κρατούμενων παραβατών ως περιθωριοποιημένους/ες πολίτες, με τα τείχη να τους χωρίζουν από το υπόλοιπο δομημένο περιβάλλον όπου εκτυλίσσεται η καθημερινότητα του συνολικού κοινωνικού σώματος. Παρατηρείται λοιπόν η ύπαρξη ενός μεγάλου εύρους διαφορετικών ειδών χώρων κράτησης, από 'ανοικτού τύπου' σε αγροτικά συγκροτήματα με κρατούμενους/ες που εργάζονται χωρίς επίβλεψη, 'ημερήσιους χώρους', 'εβδομαδιαίους', 'εκπαιδευτικούς χώρους κράτησης' εξαιρετικά υπερφορτωμένους, χώροι κράτησης ανηλίκων χώρους υψίστης ασφαλείας με διπλές σειρές συρματοπλεγμάτων και ψηλότερους τοίχους, και ηλεκτρονικά κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης (CCTV). Πολύ συχνά παρατηρείται οι κρατούμενοι/ες να αναγκάζονται να επιβιώσουν υπό επικίνδυνες συνθήκες κράτησης, να υφίστανται διάφορες εκφάνσεις νόμιμης βίας και αόρατης επιτήρησης και απάνθρωπη μεταχείριση. Κατά καιρούς έχουν παρατηρηθεί συνθήκες όπου οι κρατούμενοι/ες στοιβάζονται πολλοί σε αριθμό στο ίδιο κελί με ελλιπή τήρηση των κανόνων στοιχειώδους υγιεινής, να τοποθετούνται σε κελιά όπου η τουαλέτα είναι σε κοινή θέα, σε χώρους κράτησης όπου απαγορεύεται το κάπνισμα, ή και σε συνθήκες απόλυτης απομόνωσης.

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί το κατάστημα κράτησης 'Calipatria', που βρίσκεται στην περιοχή της Νότιας Καλιφόρνια. Είναι χώρος κράτησης υψίστης ασφαλείας 4ου επιπέδου, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1993 και ο έγκλειστος πληθυσμός της αγγίζει τους/τις 1.200 κρατούμενους. Το φυλάκιο

της κεντρικής πύλης είναι χωρίς φρουρό, όπως και οι 10 από τους 12 περιμετρικούς πύργους των ένοπλων σκοπών, με την απουσία της παραδοσιακής παρακολούθησης να είναι εσκεμμένη πολιτική διότι δεν υπάρχουν περιθώρια ανθρώπινου λάθους. Έτσι, η Calipatria είναι ισχυρωμένη από ηλεκτροφόρο συρματοπλέγμα 5 μέτρων με ισχύ 5000 V, ανάμεσα στους δυο κλασσικούς φράχτες σε σύνηθες συρματοπλέγμα.

Με την εγκατάσταση του φράχτη κατά των αποδράσεων, υπήρχε διάχυτη ικανοποίηση για τα βήματα προόδου του σωφρονιστικού πλέγματος προς την κατεύθυνση της υψηλής τεχνολογίας. Λόγω όμως της γεινίασης με καταφύγιο διερχόμενων πτηνών, ο φράχτης αποτέλεσε ένα περιβαλλοντικό σκάνδαλο της περιοχής. Αντί για απομάκρυνση όμως του πλέγματος, η διεύθυνση του καταστήματος κράτησης διέταξε την πρόσληψη ορνιθολόγου για τον ανασχεδιασμό του φράχτη. Αποτέλεσμα ήταν το μοναδικό στον κόσμο συρματοπλέγμα με οικολογική συνείδηση, καθώς πλέον περιλάμβανε πετάσματα για να μην κουρνιάζουν τα πτηνά και προειδοποιητικό καλώδιο, προκύπτοντας συμφιλίωση με τους φυσιολάτρες (Davis, 2008).

Εικόνα 2.1.2.7: Κατάστημα Κράτησης 'Calipatria', Ν.Καλιφόρνια

Ναι μεν η χωρητικότητα κατά το 2007 είχε αυξηθεί σε λίγο πάνω από 2000 κρατούμενους/ες, αλλά διαπιστώθηκε υπερπληρότητα της τάξης του 180 % με το ύψος των κρατουμένων να αγγίζει της 4000. Έτσι, η Calipatria λειτουργεί στο διπλάσιο της προβλεπόμενης χωρητικότητας της, όπως συμβαίνει και σε πολλά κομμάτια του σωφρονιστικού συστήματος. Εντοπίζονται έτσι, τριπλές κουκέτες τοποθετημένες σε αίθουσες συναθροίσεων και χώρους πρωινών δραστηριοτήτων, οι κρατούμενοι/ες στοιβάζονται ανά τέσσερις σε μικροσκοπικά κελιά, μειώνοντας σε

5,5 τ.μ. τον χώρο που αναλογεί στον/στην καθένα/καθεμιά, συμβάλλοντας σε ένα κλίμα δυσφορίας.

Η κατάλυση της ιδιωτικότητας μαζί με την καταστολή της υποκουλτούρας των κρατουμένων είναι από τις επιδιώξεις των ιδρυμάτων κράτησης 'νέας γενιάς' όπως η Calipatria. Το 'σχέδιο 270' έχει διασφαλίσει την απρόσκοπτη παρακολούθηση της συμπεριφοράς των κρατουμένων, ως μια παραλλαγή του πανοπτικού συστήματος. Με προσχηματική στόχευση την πιο ασφαλή κάθειρξη και τοτέλος του συνδρόμου φόβου που εμφανίζεται σε ανεκτές ζώνες ανεπιτήρητης συναναστροφής των κρατουμένων (Davis, 2008).

Ένα ακόμη παράδειγμα εντοπίζεται κοντά στο CrescentCity, στην Καλιφόρνια, όπου το 1989 ιδρύεται το σωφρονιστικό κατάστημα υψίστης ασφαλείας PelicanBay. Ένας χώρος κράτησης με αστείρευτη κοινωνική απομόνωση και απονέκρωση των αισθήσεων των κρατουμένων της. Είναι και αυτό με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένο και αυτοματοποιημένο ώστε οι κρατούμενοι/ες να μην έρχονται σε καμία οπτική επαφή πρόσωπο με πρόσωπο με δεσμοφύλακες ή συγκρατούμενους/ες τους. Παραμένουν έγκλειστοι/ες στα κελιά τους για 22,5 ώρες ημερησίως, τα οποία είναι χτισμένα με συμπαγείς όγκους τσιμέντου και ανοξείδωτο ατσάλι, χωρίς παράθυρα, ώστε να μην έχουν πρόσβαση σε υλικά που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως όπλα. Οι συγκεκριμένοι/ες κρατούμενοι/ες, δεν έχουν πρόσβαση στην αναψυχή και ούτε εργάζονται μέσα στις φυλακές σε βιοτεχνικά εργαστήρια.

Επειδή τα σπίρτα θεωρούνται κίνδυνος για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων, το κάπνισμα δεν επιτρέπεται. Εντός του ιδρύματος κράτησης εκτυλίσσεται και μια μικρογραφία του κοινωνικού σώματος, με τους περιθωριοποιημένους να ζουν υπό καθεστώς μερικής διαπόμπευσης (Davis, 2008).

Εικόνα 2.1.2.8: Σωφρονιστικό Κατάστημα Υψίστης Ασφαλείας PelicanBay,
Καλιφόρνια

Ορισμένοι χώροι κράτησης όμως, δεν διαθέτουν τα μέσα και τους πόρους για εκπαίδευση, έχοντας απεμπολήσει το πρόσχημα του σωφρονισμού. Καταλήγουν να αποτελούν αποθήκες περισυλλογής των επικίνδυνων, οι οποίοι/ες εξαναγκάζονται σε σπάνιες περιπτώσεις σε ένα είδος οργουελικού κολαστηρίου, να παρακολουθούν επαναλαμβανόμενες προβολές ατελείωτες ώρες. Οφείλουμε βέβαια να επισημάνουμε ότι κυρίως στις ΗΠΑ εμφανίζεται η τάση να αποκρύπτονται με ένα είδος αρχιτεκτονικού καμουφλάζ, οι διάφοροι χώροι κράτησης όπου τελούνται βάνουσες διαδικασίες απάνθρωπης μεταχείρισης των κρατουμένων.

Αποφεύγεται έτσι οποιαδήποτε σύγκρουση προκύψει ανάμεσα στην σωφρονιστική και εμπορική αναδιάρθρωση ειδικά αν το κατάστημα κράτησης βρίσκεται εντός των ορίων της πόλης, επιδιώκοντας να εξωραϊστεί ο χώρος εγκλεισμού μέσα στην κοινή αστική θέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το νέο Μητροπολιτικό Κρατητήριο (MDC) στο κέντρο του Los Angeles. Ελάχιστοι περαστικοί έχουν ιδέα ότι το 10ώροφο κτίριο λειτουργεί ως κατάστημα κράτησης. Ιδρύθηκε το 1988 και έτσι το LA έγινε η πέμπτη πόλη των ΗΠΑ με κρατητήριο εντός του αστικού της κέντρου. Αποτελεί την ογκωδέστερη υποδομή εγκλεισμού που είναι χτισμένη εντός μεγάλου αστικού κέντρου των ΗΠΑ και η εξωτερική του εμφάνιση παραπέμπει σε φουτουριστικό ξενοδοχείο. Βέβαια, και στο εσωτερικό περιβάλλον του κτιρίου παρατηρείται προσεγμένος σχεδιασμός ώστε να θέτει σε εφαρμογή ένα εξελιγμένο πρόγραμμα ψυχολογικής χειραγώγησης των κρατουμένων με παράθυρα χωρίς κάγκελα, χώρο υποδοχής σαν ρεσεψιόν ξενοδοχείου, κουστουμαρισμένους/ες σωφρονιστικούς/ες υπαλλήλους και επιφάνεια βαμμένες σε παστέλ χρώματα.

Εικόνα 2.1.2.9: Μητροπολιτικό Κρατητήριο (MDC), Los Angeles

2.1.3 Η διασταύρωση των χώρων κράτησης με υπηρεσίες της κοινωνικής μηχανής

Μέσα σε ένα σύστημα εργαλείων για τη διαχείριση και ενίσχυση της πειθάρχησης των παραβατικών ή και περιθωριοποιημένων στοιχείων του κοινωνικού σώματος, ο σωφρονιστικός μηχανισμός διασταυρώνεται με τις μεταρρυθμισμένες κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους, της αγοράς της υποβαθμισμένης απασχόλησης αλλά και των σχηματισμό γκετοποιημένων γειτονιών μέσα σε πόλεις. Δημιουργούνται τρεις κεντρική άξονες δράσης όσον αφορά την χωροθέτηση καταστημάτων κράτησης και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Πρώτος άξονας είναι τα καταστήματα κράτησης και η διατήρηση της δημόσιας τάξης. Η μαζική και αυξανόμενη συσσώρευση παραβατικού πληθυσμού σε όλα τα στάδια του πειθαρχικού μηχανισμού, αναπληρώνει τον εγκλεισμό/απομόνωση ενός πληθυσμού ως όργανο διαχείρισης όσων ομάδων που θεωρούνται επικίνδυνες αλλά και περιττές σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, είτε λόγω συμπεριφοράς, είτε λόγω καταγωγής, είτε λόγω θέσης στην κοινωνική διαστρωμάτωση, κλπ.

Δεύτερος άξονας προς υλοποίηση, τα καταστήματα κράτησης και η κοινωνική προστασία. Έχει παρατηρηθεί ότι η τιμωρητική λογική που διακρίνει το ποινικό πειθαρχικό σύστημα κράτησης τείνει να εμφανιστεί και να επαναπροσδιορίσει στη συνέχεια τους στόχους του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Όπως και σε κοινωνικές και ιατροφαρμακευτικές περιστάσεις, οι χώροι κράτησης είναι αναγκαίο να είναι σε θέση να αντιμετωπιστούν και ως ιδρύματα 'στέγασης και περίθαλψης'. Και τέλος, τρίτος άξονας είναι η σχέση των καταστημάτων κράτησης με την αγορά της υποβαθμισμένης εργασίας. Το πειθαρχικό σύστημα συμβάλλει άμεσα στον έλεγχο των κατώτερων στρωμάτων της αγοράς εργασίας. Διαγράφοντας χιλιάδες ανθρώπους από τον πληθυσμό προς αναζήτηση εργασίας, το τεχνητό επίπεδο της ανεργίας συμπίεζεται έντεχνα και αθόρυβα. Από την άλλη, προς όφελος του γενικού κανόνα, η

απασχόληση στον τομέα των κατασταλτικών και σωφρονιστικών αγαθών και υπηρεσιών κράτησης ωθείται σε επιζητούμενη αύξηση (Wacquant, 2001).

Παρατηρείται λοιπόν, ότι για την κάλυψη των αναγκών των προϋπολογισμών της αγοράς εργασίας, η κοινωνικές παροχές και τα σωφρονιστικά ιδρύματα κράτησης εμπορευματοποιούνται. Κατά κάποιον τρόπο, περιθωριοποιημένοι/ες και παρρεκλίνοντες εξωθούνται να γίνουν αποδοτικοί/ες σε ιδεολογικό και οικονομικό επίπεδο. Η σύμπραξη αυτή του σωφρονιστικού-πειθαρχικού συμπλέγματος με το εμπορικό-βιομηχανικό αποτελεί πυλώνα για την άντληση κερδοσκοπίας υπέρ του ποινικού κράτους.

Προκειμένου να τιθασευτούν οι επιπτώσεις της κοινωνικής ανασφάλειας που προκαλείται από την περιστολή της προστασίας, προκύπτει η αξιοποίηση του δικαστικού και σωφρονιστικού θεσμού από πολιτικές που αφορούν είτε ζητήματα ποινικής δικαιοσύνης είτε ζητήματα εργασίας. Ως αποτέλεσμα, όμως, μιας ευρείας ανασύνθεσης της οικονομίας των κυρώσεων εμφανίζεται λόγω χάρη η έντονη διεύρυνση της σωφρονιστικής δημογραφίας. Και ως οικονομία των κυρώσεων εννοούμε τη εξάλειψη χρηματικών ποινών προς όφελος της κράτησης υπό αναστολή, την επιμήκυνση της διάρκειας της κράτησης σε περίπτωση υποτροπής, την ανοδική εξέλιξη της κλίμακας των επιβαλλόμενων κυρώσεων, την ελαχιστοποίηση οριστικών απολύσεων, κ.α. Ως αποδεικτικό στοιχείο των προαναφερθέντων, εμφανίζεται η ταχεία αύξηση των ποσοστών κάθειρξης σε όλα τα μέλη της ΕΕ τις τελευταίες δεκαετίες, όπως συμβαίνει και στις ΗΠΑ κατά κόρον. Βέβαια, στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών περιπτώσεων, η αύξηση οφείλεται στην επιμήκυνση της περιόδου κράτησης των κατάδικων παρά στη ραγδαία αύξηση του πληθυσμού τους, αντίστροφα με ότι συμβαίνει στις ΗΠΑ.

Έτσι, λόγω του αποπροσανατολισμού των πολιτικών κοινωνικής προστασίας, παρατηρείται στις Ευρωπαϊκές χώρες με ισχυρή κρατική παράδοση μα ταυτόχρονη εντατικοποίηση της κοινωνικής και ποινικής μεταχείρισης των κατηγοριών πληθυσμού που περιθωριοποιούνται (Wacquant, 2001).

Ως αποτέλεσμα αυτής της ποινικής εντατικοποίησης σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο, οι σωφρονιστικές υπηρεσίες επιβαρύνονται ιδιαίτερα από τον ενδεχόμενο υπερπληθυσμό των καταστημάτων κράτησης και η κράτηση τείνει να υποβιβαστεί στην πρωτογενή της λειτουργία ως χώρος και τρόπος συλλογής και

αποθήκευσης των ανεπιθύμητων στοιχείων, απεμπολώντας το σωφρονιστικό της χαρακτήρα.

Τα μέλη λοιπόν της ΕΕ αποφάσισαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 να επεκτείνουν τους χώρους κράτησης αισθητά, καθώς με εξαίρεση της Σκανδιναβικές χώρες, όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα κράτησης υπερκατοικούνται σχεδόν παντού. Συμπληρωματικά, σε μια περίοδο που υπήρχε άρνηση να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και απασχόλησης, θα χτιστούν νέα καταστήματα κράτησης και θα δημιουργηθούν νέα αστυνομικά τμήματα. Η διεύρυνση του αστυνομικού και ποινικού μηχανισμού, από την άλλη, μπορεί να συμβάλλει πιθανόν στη δημιουργία θέσεων εργασίας για την επιτήρηση των αποκλεισμένων και των ανεπιθύμητων από την αγορά εργασίας, συσσωρεύοντας κάποιο ποσοστό ανεργίας για νέους που έχει καταγραφεί. Παρατηρούνται στη συνέχεια τα γνωστά λογιστικά τεχνάσματα στα οποία ελαχιστοποιείται ο πραγματικός υπερπληθωρισμός στα καταστήματα κράτησης των περισσότερων χωρών. Το 'σωφρονιστικό πλεόνασμα' που προκύπτει επιστρέφεται πολύ συχνά στα κρατητήρια των καινούριων αστυνομικών τμημάτων ώστε να αποκρύπτεται η υπέρβαση στα στατιστικά στοιχεία της σωφρονιστικής διοίκησης.

Σιγά-σιγά, στο παιχνίδι εντάσσονται και τα πλεονεκτήματα της ιδιωτικοποίησης του σωφρονιστικού μηχανισμού με σαφή προσανατολισμό ως προς τον δρόμο της κερδοσκοπικής κράτησης, αυξάνοντας συνεχώς τον αριθμό των έγκλειστών σε ιδιωτικά καταστήματα κράτησης προς όφελος της αποδοτικής αγοράς του πειθαρχικού μηχανισμού (Wacquant, 2001).

Η ίδρυση καταστημάτων κράτησης κερδοσκοπικού χαρακτήρα έχει χρησιμεύσει ως θύρα εισόδου για τους/τις εμπορικούς/ες επιχειρηματίες στους/στις οποίους/ες ανατίθεται τις μέρες μας σε πολύ μεγάλο βαθμό η υπερεργολαβία τους. Οι διευθυντές/ριες των εταιρειών 'κράτησης' προσλαμβάνουν υπαλλήλους από τα ανώτερα στελέχη της σωφρονιστικής διοίκησης, ώστε να διαδοθεί καλύτερα στακρατικά στελέχη ότι η προσφυγή στον ιδιωτικό τομέα είναι το ενδεδειγμένο και ταυτόχρονα οικονομικό και αποτελεσματικό μέσο προκειμένου να συνεχιστεί η αναπόφευκτη ανάπτυξη της κράτησης όσων έχουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Το έδαφος είναι πρόσφορο για τις βασικές εταιρείες που διεκδικούν τον τομέα αυτόν (λ.χ. η Group4-θυγατρική του σουηδικού οργανισμού Securitas International), με τα ιθύνοντα στελέχη που απαρτίζονται από πρώην υπουργούς, ανώτερους/ες

δημόσιους/ες λειτουργούς και υπεύθυνους/ες της σωφρονιστικής διοίκησης, να μεταπηδούν στον τομέα αυτό για το κέρδος. Αυτές οι εταιρείες θέλουν να αποδείξουν ότι ο ιδιωτικός τομέας είναι ο μόνος ικανός να διαχειριστεί της απαιτούμενες δυνατότητες εγκλεισμού, προκειμένου να διεξαχθεί σκληρός αγώνας για την ποινικοποίηση της ανασφάλειας.

"Η υπερανάπτυξη ορισμένων θεσμών που έρχονται να αναπληρώσουν τις ελλείψεις του δικτύου κοινωνικής προστασίας (safetynet), ξεδιπλώνοντας στις κατώτερες περιοχές του κοινωνικού χώρου ένα αστυνομικό και ποινικό δίχτυ (dragnet), με πλέξη όλο και πιο σφιχτή και πυκνή", σύμφωνα με τον Wacquant.

Όπως εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 70 στις ΗΠΑ, η ανάπτυξη του ποινικού κράτους και η συσχέτιση της με τα καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε πέντε διαφορετικές τάσεις που δημιουργήθηκαν εκείνη την εποχή. 1) Η κάθετη μεγέθυνση του πειθαρχικού συστήματος αποτυπώθηκε μέσω του τριπλασιασμού του έγκλειστου πληθυσμού μέσα σε 15 χρόνια, με μια μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 15%. Αν τα καταστήματα κράτησης συγκροτούσαν μια πόλη, αυτή θα αποτελούσε την τέταρτη μεγαλύτερη σε πληθυσμό μητρόπολη των ΗΠΑ. 2) η οριζόντια ανάπτυξη του ποινικού δικαίου, με την κυριαρχία του πειθαρχικού συστήματος να εδραιώνεται με τη δημιουργία άτυπων μηχανοργανωμένων τραπεζών δεδομένων από 'ενδιάμεσες κυρώσεις' που επιβάλλονται ακόμη πιο ραγδαία, σαν αποτέλεσμα των λειτουργιών εντοπισμού και παρατήρησης.

Αυτές οι πληροφορίες χρησιμοποιούνται συνήθως από εργοδότες/ριες ώστε να αποκλείσουν πρώην έγκλειστους/ες που διεκδικούν θέση εργασίας και προέκυπταν από κυρώσεις όπως η κράτηση με αναστολή, η απόλυση με περιοριστικούς όρους, κατ' οίκον περιορισμό ή σε κέντρα θεραπείας, τηλεφωνική ή ηλεκτρονική επιτήρηση. 3) η άνοδος της άσκησης 'κυβερνητικής' σωφρονιστικής πολιτικής, με τις δαπάνες των πολιτειών να αυξάνονται κατά 325% υπέρ των εξόδων λειτουργίας των χώρων κράτησης και 612% υπέρ της κατασκευής νέων καταστημάτων, με λειτουργικές πιστώσεις που ξεπερνούν τα ποσά που χορηγούνται για βασικά προγράμματα κοινωνικής αρωγής. Ραγδαία αυξήθηκαν και οι απασχολούμενοι/ες στον σωφρονιστικό μηχανισμό, που τον καθιστά τρίτο εργοδότη της χώρας. 4) Επανεμφάνιση και άνθηση της ιδιωτικής βιομηχανίας εγκλεισμού ορισμένες εταιρείες

να παρουσιάζουν φρενήρη εξάπλωση της σωφρονιστικής δράσης τους, είτε με τη διαχείριση των καταστημάτων κράτησης με προσωπικό φύλαξης, είτε με την παροχή ευρείας γκάμας αγαθών και υπηρεσιών όπως ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, η κατασκευή, η συντήρηση, η διοίκηση, η ασφάλεια, η χρηματοδότηση. Και τέλος, 5) η εδραίωση της πολιτικής της καταφατικής επιβολής κράτησης, μέσω της δυναμικής που ασκείται κατά προτεραιότητα σε υποβαθμισμένες οικογένειες και συνοικίες για το συνεχές στιγματισμό του εγκάθειρκτου πληθυσμού, προδίδοντας τον χαρακτήρα μηδενικής ανοχής των αστυνομικών, δικαστικών και σωφρονιστικών πρακτικών χωρίς να περιορίζονται κραυγαλέες ανισότητες που προκύπτουν στις συνοικίες, στην εκπαίδευση, στην εργασία, την υγεία και πρόνοια (Wacquant, 2001).

Πλέον, και σε ολόκληρη την ΕΕ οι αστυνομικές και ποινικές πρακτικές σχεδόν συμπίπτουν, αφού εφαρμόζονται με μεγάλη αυστηρότητα και προθυμία απέναντι σε πρόσωπα και συμπεριφορές που δεν διαθέτουν ευρωπαϊκό φαινότυπο και κοινή αποδοχή, και ως εκ τούτου μπορούν εύκολα να εντοπιστούν, να στιγματιστούν και να υποβληθούν σε δικαστική ή σωφρονιστική αυθαιρεσία.

Νομιμοποιείται έτσι ο μηχανισμός αυτός που ενισχύεται και από τα μέσα ενημέρωσης και τους πολιτικούς όλων των κομμάτων, καθώς σπεύδουν να εκμεταλλευτούν τα φοβικά αισθήματα πως το

'ξένο' ή το 'διαφορετικό', που στοιχειώνουν τη συντηρητική και μη Ευρωπαϊκή ήπειρο. Ένας μηχανισμός που στοχεύει σκοπίμως στο να διαιωνίζει και να προκαλεί το ίδιο ακριβώς φαινόμενο που υποτίθεται καταπολεμά.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, όσοι συνθέτουν τις πιο ευάλωτες και ταυτόχρονα ανεπιθύμητες κατηγορίες τόσο στον τομέα της κρατικής αρωγής και πρόνοιας, όσο και στην αγορά εργασίας λόγω διαφορετικής προέλευσης ή λόγω των πολλαπλών διακρίσεων που υφίστανται έχουν την συντριπτική εκπροσώπηση στους κόλπους του έγκλειστου πληθυσμού. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η αύξηση του ποσοστού αυτού στο σωφρονιζόμενο πληθυσμό δεν είναι απαραίτητα αποτέλεσμα όξυνσης της παραβατικότητας από μεριάς τους, αλλά οφείλεται στην συνεχής αυστηροποίηση του ποινικού-πειθαρχικού θεσμού απέναντι τους. Το φαινόμενο κατονομάζεται από τον Wacquant ως 'φυλάκισηδιαφοροποίησης ή διαχωρισμού', που στοχεύει στην περιθωριοποίηση και την διευκόλυνση της απομάκρυνσης των παρεκκλίνοντων στοιχείων από το κοινωνικό σώμα για λόγους 'ασφαλείας'.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα που εξαπλώθηκε στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, αποτελούν και οι χιλιάδες μεταναστών/ριών ή προσφύγων χωρίς χαρτιά ή υπό απέλαση οι οποίοι/ες κρατούνται αυθαίρετα σε αναρμόδιους κρατικούς θύλακες που ονομάζονται ως ‘ζώνες αναμονής’, ‘κέντρα φιλοξενίας’ και ‘στρατόπεδα συγκέντρωσης’ (Κυρίτη, 2014). Κατά αυτόν τον τρόπο διαδίδεται και εδραιώνεται το νεοφιλελεύθερο κοινό αίσθημα από την άλλη όχθη του Ατλαντικού ωκεανού στο σύνολο της Ευρωπαϊκής επικράτειας. Η ποινική υπερ-ρύθμιση συμβαδίζει με την κοινωνική και οικονομική απορρύθμιση και αναδιάρθρωση. Η γενίκευση της υλικής ανασφάλειας των πολιτών και η αποδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας προκαλούν τριγμούς, για αυτό το λόγο η σωφρονιστική υπερεπένδυση που καθίσταται αναγκαία συμπορεύεται με μια κοινωνική αποσταθεροποίηση. Σύμφωνα με κάποιες εμπειρικές μελέτες των Rusche G. και Kirscheimer O. που πραγματοποιήθηκαν σε δέκα καπιταλιστικές κοινωνίες και λαμβάνοντας υπόψη μια από τις πτυχές της σωφρονιστικής υπερεπένδυσης δηλαδή όσα ειπώθηκαν για την διαχείριση του έγκλειστου πληθυσμού των καταστημάτων κράτησης, διαπιστώνεται η στενή και θετική σχέση ανάμεσα στην υποβάθμιση της αγοράς της εργασίας και την αύξηση του πληθυσμού των κρατούμενων παραβατικών υποκειμένων. Στην προκειμένη περίπτωση η εξήγηση δίνεται στην αδυναμία της επαγγελματικής ένταξης των πρώην κρατούμενων, ένα καθεστώς που άτυπα επιμηκύνει την διάρκεια της κράτησης του μέσω των επιπτώσεων που επιφέρει σε αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

3.1 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για Καταστήματα Κράτησης

Στο σημείο αυτό παρατηρούμε ότι τον Νοέμβριο του 2001 εγκρίνεται η θέσπιση ενός Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τα Καταστήματα Κράτησης από την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Επιτροπής η οποία αποτελείται από τους Υπουργούς Πε.ΧΩ.ΔΕ, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού και Μεταφορών και Επικοινωνιών (όπως τιτλοφορούνταν

εκείνη την εποχή) στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψιν διάφορες διατάξεις του Ν.2742/1999, την γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου ΧΣΑΑ, εισηγήσεις της Διεύθυνσης Χωροταξίας του τότε Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ.

Η μελέτη έγινε από την εταιρία "ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΕ" προκειμένου να διατυπωθούν αρχές και κατευθύνσεις για τον τρόπο που έπρεπε να χωροθετούνται σε εθνικό επίπεδο τα καταστήματα κράτησης. Η χωροθέτηση τους δεν είναι μία απλή διαδικασία δεδομένου ότι πρέπει να τηρούνται οι αρχές που αναφέρει ο σωφρονιστικός κώδικας και ειδικά αυτές της ασφαλείας αλλά παράλληλα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλες διαστάσεις όπως η μείωση των επιπτώσεων που μπορεί να επιφέρει η δημιουργία τους, κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά καθώς οι ανάγκες του πληθυσμού που φιλοξενείται σε αυτά καθώς και αυτού που τα επισκέπτεται.

Αυτό σημαίνει ότι το πλαίσιο χωροθέτησης τους περιλαμβάνει, βάσει των παραπάνω, εξειδικευμένα κριτήρια όπως:

α) οι ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν καθώς και τα πρότυπα σωφρονισμού που πρέπει να τηρηθούν,

β) η κατανομή με βάση τον πληθυσμό και οι υποδομές που πρέπει να συμπληρωθούν σε καταστήματα κράτησης που ήδη υπάρχουν ή είναι αποφασισμένη η ανέγερση τους,

γ) η αναλογία του πληθυσμού που θα φιλοξενηθεί σε αυτά όπως για παράδειγμα η ανάγκη ειδικών δομών για τοξικομανείς ή ψυχικά ασθενείς, κ.λπ.,

δ) η γεωγραφική κατανομή ανάλογα με τις ανάγκες και,

ε) η ύπαρξη ενός καταστήματος κράτησης στις περιοχές που βρίσκονται εφετεία προκειμένου να γίνει η μεταγωγή των υποδίκων προς και από αυτά σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Τα ίδια κριτήρια υπάρχουν και για την χωροθέτηση στις περιφέρειες των καταστημάτων κράτησης. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και το κριτήριο της τοποθεσίας προκειμένου να εξυπηρετεί το μεγαλύτερο δυνατό μέρος του πληθυσμού της περιφέρειας και η συσχέτιση του καταστήματος κράτησης με τις υπάρχουσες δομές αλλά και με τις χρήσεις γης που υπάρχουν ή έχουν προγραμματιστεί.

Παράλληλα, λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις που μπορεί να προκληθούν και ειδικά στην περιοχή που θα φιλοξενηθεί το κατάστημα κράτησης μην επιτρέποντας τη δημιουργία νέων σωφρονιστικών υποδομών σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές επιδιώκοντας την αξιοποίηση των υφιστάμενων υποδομών αφενός αλλά και ο έλεγχος ύπαρξης χαρακτηριστικών οικιστικής καταλληλότητας για την εξασφάλιση ποιοτικών συνθηκών διαβίωσης και την ασφάλεια των διαβιούντων.

Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η γεωμορφολογία της περιοχής που θα δημιουργηθεί το κατάστημα κράτησης. Ο παράγοντας αυτός έχει σημασία κυρίως για λόγους ασφαλείας προκειμένου να μην υπάρχουν τρόποι ώστε το εσωτερικό του ιδρύματος να παρακολουθείται από έξω. Τέλος, εξίσου σημαντικός είναι ο παράγοντας της κοινωνικής αποδοχής, δηλαδή την αποδοχή και της ύπαρξης της λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης από την τοπική κοινωνία καθώς και η διασύνδεση τους με τα καταστήματα και τις δομές της πόλης τα οποία μπορούν να τροφοδοτηθούν από την λειτουργία τους.

Τα παραπάνω έχουν οδηγήσει ότι να ληφθεί απόφαση ότι τα καταστήματα κράτησης δημιουργούνται εκτός του αστικού ιστού αλλά χωρίς να είναι αποκομμένα από αυτόν προκειμένου να υπάρχει πρόσβαση του πληθυσμού. Η απόσταση μετριέται χρονικά βάσει της θέσης του αστικού κέντρου ως προς το κατάστημα κράτησης αλλά και τη θέση του στο οικιστικό δίκτυο. Σε αυτή τη διαβάθμιση υπάρχουν διάφορα επίπεδα. Για παράδειγμα, στο πρώτο επίπεδο η μέγιστη απόσταση του καταστήματος κράτησης μπορεί να είναι μία ώρα από το αστικό κέντρο.

Τα ίδια κριτήρια που υπάρχουν για τα γενικά κέντρα κράτησης ισχύουν και για τα ειδικά όπως για παράδειγμα αυτά που αφορούν ανηλίκους. Μία διαφοροποίηση υπάρχει για τα αγροτικά καταστήματα που όμως μαρτυρά και το όνομα τους πρέπει να βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές και να υπάρχουν διαθέσιμες εκτάσεις λόγω των δραστηριοτήτων που επιτελούνται. Αντίστοιχα, οι Κεντρικές Αποθήκες Υλικού Φυλακών πρέπει να τοποθετούνται σε περιοχές με ανάλογες δραστηριότητες που επιτρέπεται η δημιουργία αποθηκευτικών χώρων. Με τη σειρά τους, Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης τοποθετούνται, σε διάφορα επίπεδα σε αστικές περιοχές. Τέλος, τα Θεραπευτικά Καταστήματα, βρίσκονται κυρίως εντός του αστικού ιστού αλλά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα γενικά καταστήματα που υπάρχουν ή άλλες ιατρικές δομές.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα βασικά στάδια που έχει το ειδικό πλαίσιο για τη διαδικασία επιλογής των τοποθεσιών χωροθέτησης των καταστημάτων:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1ΣΤΑΔΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΓΗΠΕΔΟΥ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

1) Καταγραφή του συνόλου των δημοσίων εκτάσεων
2) Προεπιλογή των εκτάσεων που ικανοποιούν τα κριτήρια του Ειδικού Πλαισίου
3) Διερεύνηση των επιπτώσεων στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον
4) Διερεύνηση της απαιτούμενης κοινωνικής συναίνεσης
5) Τελική επιλογή θέσης

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται και στον πίνακα, πρώτα καταγράφονται οι εκτάσεις που θεωρούνται ως κατάλληλες σε συνεργασία με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και με άλλους φορείς που διαχειρίζονται εκτάσεις που ανήκουν στο δημόσιο. Ακολουθεί η επιλογή βάσει των κριτηρίων που προαναφέρθηκαν και κατόπιν διεξαγωγής ειδικών μελετών. Από την τυχόν χωροθέτηση των Καταστημάτων Κράτησης στις εκτάσεις που θα προεπιλεγούν διερευνώνται στην συνέχεια οι επιπτώσεις που είναι πιθανόν να προκύψουν είτε στο φυσικό είτε στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Εξέταση γίνεται και σε επίπεδα κοινωνίας, τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφέρειας. Αν κατά την τελική επιλογή της θέσης, δεν καταστεί δυνατή η εξεύρεσηικανοποιητικής λύσης που να προκύπτει από το β' στάδιο, τότε προκηρύσσεται δημόσιος διαγωνισμός εξεύρεσης ιδιωτικών εκτάσεων. Αν αυτή η διαδικασία δεν επιφέρει αποτέλεσμα, τότε βάσει του σχεδιασμού που έγινε γίνονται αναγκαστικές απαλλοτριώσεις.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο, οι θέσεις που διατηρούνται στα Γενικά Καταστήματα ανέρχονται στις 2.299, στα Θεραπευτικά Καταστήματα στις 360, σε Αγροτικές Φυλακές 666 θέσεις, και σε στρατιωτικές φυλακές 22, φτάνοντας ένα σύνολο 3.347 θέσεων. Το προγραμματικό μέγεθος σε θέσεις κρατουμένων ανέρχεται στις 7.069 στα Γενικά Καταστήματα Κράτησης, στις

1260στα Θεραπευτικά Καταστήματα, στις 66 σε Αγροτικές Φυλακές και 22 σε στρατιωτικές φτάνοντας τις 9.007 στο σύνολο. Στα Γενικά Καταστήματα Κράτησης εντοπίζεται ανάγκη για τη δημιουργία 4.760 νέων θέσεων κράτησης, στα Θεραπευτικά Καταστήματα 900, και δεν προβλέπονται νέες θέσεις σε Αγροτικές και στρατιωτικές φυλακές. Συνολικά δηλαδή προβλέπεται ανάγκη για 5.660 νέες θέσεις κράτησης.

Όσον αφορά τις ανάγκες δημιουργίας νέων Καταστημάτων, αυτές προβλέπονται σε 17 νέα Γενικά Καταστήματα Κράτησης και 3 νέα Θεραπευτικά Καταστήματα. Κατανέμοντας αυτές τις ανάγκες ανά περιφέρεια προκύπτει ότι υπάρχει ανάγκη για 3 Γενικά Καταστήματα στην Περιφέρεια Αττικής, 3 στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2 στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2 στην Περιφέρεια Κρήτης, 1 στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδος, Στερεάς Ελλάδος, Ιόνιων Νήσων και Πελοπόννησο. Τα Θεραπευτικά Καταστήματα κατανέμονται ως 1 στην Περιφέρεια Κεντρικής, 1 στην Περιφέρεια Κρήτης, και 1 που θα προβλέπεται μεταξύ των Περιφερειών Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδος και Πελοποννήσου.

3.2 Αξιολόγηση της επικαιρότητας του ΕΠΧΣΑΑ σε συνάρτηση με τις υφιστάμενες συνθήκες

Αξιοσημείωτο να αναφερθεί σε αυτό το σημείο αποτελεί το γεγονός ότι επεξεργάζοντας το περιεχόμενο του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης, δεν εντοπίστηκαν χωρία αναφοράς στο αντικείμενο των Καταστημάτων Κράτησης, ώστε να καταστεί δυνατή η αξιολόγηση της συμβατότητας του ΕΠΧΣΑΑ για Καταστήματα Κράτησης με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού. Παρατηρούμε όμως, ότι με την αριθμ. 2533/12-05-2009 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης (ΦΕΚ 955 Β/22-05-2009), ανατέθηκε στη «ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε.» η εκπόνηση μελέτης «Εκθεση αξιολόγησης της πορείας του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Καταστημάτων Κράτησης και προτάσεις για τις αναγκαίες αναθεωρήσεις αυτού» σε συνεργασία με τη Γενική Δ/ση Σωφρονιστικής Πολιτικής. Ακολούθως, την υποβολή της ως άνω μελέτης στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., προκειμένου

ναπροχωρήσει η αναθεώρησή του, σύμφωνα με τον Χωροταξικό Νόμο και τα σημερινά δεδομένα του Σωφρονιστικού Συστήματος της Χώρας.

Για το λόγο αυτό σκοπός της ενότητας αυτής αποτελεί η αξιολόγηση της επικαιρότητας του θεσμοθετημένου ΕΠΧΣΑΑ για τα Καταστήματα Κράτησης (2001), σε συνάρτηση με τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα των προγραμματικών μεγεθών στις μέρες μας (2016) έχοντας παρέλθει το όριο του χρονικού του ορίζοντα.

Για την υλοποίηση της αξιολόγησης και τη συμπλήρωση του πίνακα αξιολόγησης που ακολουθεί, λαμβάνονται υπόψιν δεδομένα από την ανάλυση του παρόντος ΕΠ και δεδομένα από επικαιροποιημένες πηγές (λ.χ. Υπουργείο Δικαιοσύνης) που αντικατοπτρίζουν την σημερινή κατάσταση. Η διάρθρωση του κειμένου θα περιλαμβάνει κεφάλαια που θα αντιστοιχούν το καθένα σε ένα από τα κεφάλαια και υποκεφάλαια του ΕΠ. Για το λόγο αυτό και εν αντιστοιχία του κάθε κεφαλαίου/υποκεφαλαίου θα συνταχθεί ο πίνακας αξιολόγησης ο οποίος θα μορφοποιηθεί με τρεις κεντρικές στήλες. Η αριστερή στήλη θα περιλαμβάνει την παράθεση συγκεκριμένων αποσπασμάτων του ΕΠ, η μεσαία στήλη μια πιθανή επαναδιατύπωση ή τροποποίηση των αποσπασμάτων και η δεξιά στήλη με τον σχολιασμό της επικαιρότητας τους και την τεκμηρίωση της μεσαίας στήλης, δηλαδή αν ισχύουν ως έχουν, αν πρέπει να τροποποιηθούν ή αν πρέπει να αντικατασταθούν από κάτι άλλο. Ο σχολιασμός θα περιορισθεί στην αξιολόγηση της μεσαίας στήλης και δεν θα πρέπει να διακατέχει χαρακτήρα νέας πρότασης.

Απαραίτητο κρίνεται να συνυπολογισθούν και στοιχεία που είναι πιθανό να μην αναφέρονται στο ΕΠ, κυρίως λόγω της χρονολογίας της θέσπισης του, αλλά κρίνεται υψίστης σημασίας η σημαντικότητα τους ώστε να συμπεριληφθούν υπόψιν μιας αξιολόγησης και επικαιροποίησης του ΕΠ, να αποτελέσουν έναν κορμό για κάποια υποτιθέμενη αναθεώρηση του. Κρίθηκε σκόπιμο, στο συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο να αξιολογηθεί το ΕΠ ως προς την επικαιρότητα του σε δυο κύρια σημεία. Στον ορισμό των κριτηρίων χωροθέτησης νέων Καταστημάτων Κράτησης σε επίπεδο Περιφερειών και στην προβλεπόμενη δημιουργία νέων Καταστημάτων Κράτησης και την κατανομή τους ανά την περιφέρεια, σύμφωνα με το πρόγραμμα δράσης της περιόδου 2001-2016. Λοιπά προγραμματικά μεγέθη με αναπτυξιακές κατευθύνσεις, όπως οι προβλεπόμενες θέσεις κρατουμένων ανά του συνόλου των Καταστημάτων Κράτησης καθώς και οι ανάγκες δημιουργίας νέων

θέσεων, επιλέχθηκε να μην αξιολογηθούν. Στο τέλος θα παρατεθούν και κάποια συμπεράσματα συνοπτικά, έπειτα από τη μελέτη, την ανάλυση και την αξιολόγηση. Ακολουθεί λοιπόν η συμπλήρωση του πίνακα αξιολόγησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟ ΕΠ	ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ -ΧΟΛΙΑΣΜΟΣ
<p>Κριτήρια χωροθέτησης νέων Καταστημάτων Κράτησης σε επίπεδο Περιφέρειας:</p> <p>1) Η δημιουργία ενός καταστήματος κράτησης στην ευρύτερη περιοχή της κάθε περιφερειακής εφετειακής έδρας και των τυχόν απαιτούμενων σε μια από τις ευρύτερες περιοχές των βασικών αστικών κέντρων της περιφέρειας</p>	<p>Ισχύει ως έχει</p>	<p>Η αναγκαιότητα παραμένει ίδια.</p> <p>Παρατηρούμε όμως ότι από τις 19 εφετειακές περιφέρειας εντοπίζεται έλλειψη στην έδρα της περιφέρειας Αιγαίου (Πρωτοδικείο Σάμου, Σύρου Νάξου), με τις ανάγκες ίσως να καλύπτονται από το Κατάστημα Κράτησης στη Κω, που υπάγεται στην εφετειακή περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λόγω σχετικά</p>

		μικρής απόστασης
<p>2) Η συμβατότητα με υφιστάμενες/προγραμματισμένες χρήσεις γης, ώστε να διασφαλίζονται οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της εκάστοτε περιοχής</p>	<p>Ισχύει ως έχει</p>	<p>Παρατηρούμε ότι ειδικά σε περιοχές όπου κάποιο Κατάστημα Κράτησης χωροθετείται εντός αστικού ιστού και σε κοντινή απόσταση από άλλες χρήσεις, δημιουργείται σύγκρουση αλλά και παραβλέπονται οι αναπτυξιακές προοπτικές μέσω της αξιοποίησης του μεγάλου σε έκταση δημοσίου γηπέδου</p>
<p>4) Η κατά το δυνατόν αποδοχή της τοπικής κοινωνίας όπως εκφράζεται από θεσμοθετημένους φορείς.</p>	<p>Ισχύει ως έχει.</p>	<p>Σε περιοχές που η επιλογή του γηπέδου χωροθέτησης είναι εντός αστικού ιστού, εμφανίζονται μεμονωμένες</p>

		<p>περιπτώσεις επιδίωξης της μετεγκατάστασης ακόμη και από θεσμοθετημένους φορείς (λ.χ. Δήμος Κορυδαλλού)</p>
<p>Τα Γενικά Καταστήματα-όπως Ισχύει ως έχει Εντοπίζονται Καταστήματα και τα Καταστήματα Νέων, πρέπει να βρίσκονται εκτός του αστικού ιστού και σε λειτουργική απόσταση από αυτόν</p>	<p>Ισχύει ως έχει.</p>	<p>Εντοπίζονται καταστήματα Κράτησης (είτε Γενικά είτε Νέων) σε λειτουργική απόσταση από το αστικό κέντρο αλλά εντός του ιστού (λ.χ. ΓΚΚ Κορυδαλλού, ΓΚΚ Κέρκυρας, ΓΚΚ Αλικαρνασσού, ΕΚΚΝ Βόλου, κλπ.)</p>
<p>Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Δράσης 2001 – 2016 του ΕΠΧΣΑΑ, προσδιορίζονται οι ανάγκες δημιουργίας (17) Καταστημάτων Κράτησης</p>		

<p>και</p> <p>η κατανομή τους ανά</p> <p>περιφέρεια. Πιο</p> <p>συγκεκριμένα,</p> <p>προβλέπεται η δημιουργία</p> <p>Γενικού Καταστήματος</p> <p>Κράτησης:</p>		
<p>1) Στην Περιφέρεια Αν.</p> <p>Μακεδονίας & Θράκης σε</p> <p>θέση που θα προσδιορισθεί</p>		<p>Με βάση τις ΥΑ</p> <p>3037/31-07-200</p> <p>και ΥΑ 18539/14-</p> <p>02-2006</p> <p>προβλέπεται η</p> <p>ανέγερση Γ.Κ.Κ</p> <p>έκτασης 100 στρ.</p> <p>στη θέση</p> <p>Νικηφόρος του Ν.</p> <p>Δράμας με</p> <p>ολοκλήρωση των</p> <p>έργων τον</p> <p>Απρίλιο του 2010,</p> <p>όμως οι εργασίες</p> <p>έχουν ανασταλεί</p>
<p>2) Δυο νέα Γ.Κ.Κ στην</p> <p>Περιφέρεια Αττικής σε θέσεις</p> <p>που θα προσδιορισθούν και</p> <p>επιλεξιολόγηση της</p> <p>επιλεγμένης θέσης Ριτσώνα,</p> <p>Ν. Ευβοίας ενός</p> <p>προγραμματισμένου τρίτου</p>		<p>Η επιλεγμένη θέση</p> <p>Ριτσώνα</p> <p>απορρίπτεται και</p> <p>στην</p> <p>Περιφέρεια</p> <p>Αττικής</p> <p>δημιουργείται ένα</p>

<p>Γ.Κ.Κ</p>		<p>Κατάστημα Κράτησης Γυναικείων Φυλακών στη θέση Ελαιώνας (Θήβα) και ένα Γενικό Κατάστημα Κράτησης στη Χαλκίδα. Ακόμη δεν έχει προγραμματιστεί η χωροθέτηση του 3ου Καταστήματος που προβλέπεται σύμφωνα με τις ανάγκες της Περιφέρειας</p>
<p>3) Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος σε θέση που θα προσδιορισθεί</p>		<p>Δεν έχουν πραγματοποιηθεί διεργασίες ανέγερσης νέου Καταστήματος, παρά βελτιωτικές κινήσεις, σύμφωνα με την ΥΑ 1713/18-11-2004, στο ήδη υπάρχον Κατάστημα</p>

		Κράτησης στη θέση Αγ. Στέφανος (Πάτρα)
4) Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας σε θέση που θα προσδιορισθεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γενικού Καταστήματος Κράτησης στη θέση Φελλίου στα Γρεβενά
5) Στη Περιφέρεια Ηπείρου σε θέση που θα προσδιορισθεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γενικού Καταστήματος Κράτησης στα Ιωάννινα
6) Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας στις 2 ήδη προγραμματισμένες θέσεις (Βόλος, Τρίκαλα)		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γ.Κ.Κ στα Τρίκαλα, αλλά όχι ακόμη στο Βόλο
7) Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων σε θέση που έχει προγραμματιστεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γ.Κ.Κ στην Νήσο Κέρκυρα
8) Στην Περιφέρεια		Έχουν ήδη ανεγερθεί δυο

<p>Κεντρικής Μακεδονίας σε 3 θέσεις που θα προσδιορισθούν</p>		<p>Γ.Κ.Κ στις θέσεις Διαβατά (Θεσσαλονίκης) και Νιγρίτα (Σερρών) σύμφωνα με την ΥΑ 3037/09-10-2009, αλλά εκκρεμεί ακόμη η ανέγερση ενός τρίτου σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΕΠΧΣΑΑ</p>
<p>9) Στην Περιφέρεια Κρήτης σε 2 θέσεις που έχουν ήδη προγραμματισθεί (Χανιά, Νεάπολη ή Ν. Αλικαρνασός)</p>		<p>Στην προκειμένη περίπτωση, κρίθηκε αναγκαίο να ανεγερθούν 3 νέα Γ.Κ.Κ που εντοπίζονται στις ήδη προγραμματισμέν ες θέσεις, στα Χανιά, στη Ν. Αλικαρνασό (Ηρακλείου) και στην Νεάπολη(Λασιθίο υ). Παρ'ολαυτά, οι</p>

		εργασίες στο Γ.Κ.Κ Νεάπολης έχουν διακοπεί
10) Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου προτείνεται επαναξιολόγηση της επιλεγμένης θέσης 'Συλίμνα' Αρκαδίας		Απορρίπτεται η επιλεγμένη θέση και ταυτόχρονα δημιουργείται Γ.Κ.Κ στην Τρίπολη
11) Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος σε θέση που θα προσδιορισθεί		Σύμφωνα με τις ΥΑ 3037/31-07- 02, 3631/01-07-05 και 18539/14-2- 2006, επιλέγεται η ανέγερση Γ.Κ.Κ στην περιοχή του Δομοκού, έργο το οποίο υλοποιείται το Μάρτιο του 2007

ΠΗΓΗ: Ίδια επεξεργασία

Μελετώντας λοιπόν κάποιες από τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ επιλεκτικά, κρίνεται αρχικά ότι δεν χρειάζεται πιθανή επαναδιατύπωση ή τροποποίηση ή αντικατάσταση των συγκεκριμένων επιλεγμένων αποσπασμάτων. Μέσα στις εφετειακές περιφέρειες, κρίνεται αναγκαίο να τηρηθούν οι προαναφερθείσες κατευθύνσεις όσον αφορά την θέσπιση των κριτηρίων χωροθέτησης νέων καταστημάτων κράτησης. Διασφαλίζοντας την κοινωνική συναίνεση από τους τοπικούς θεσμικούς φορείς, είναι επιθυμητό να διατηρείται μια λειτουργική

απόσταση από τα αστικά κέντρα ώστε να διατηρούνται οι αναπτυξιακές προοπτικές των εκάστοτε περιοχών. Η κατανομή των καταστημάτων κράτησης σε επίπεδο περιφερειών, εστιάζοντας στην επικαιροποιημένη τεκμηρίωση, κρίνεται ικανοποιητική με βάση τις προγραμματικές ανάγκες των καταστημάτων κράτησης που εντοπίζονται ανά την επικράτεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΣΧΕΣΗ ΜΙΑΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ ΜΕ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

4.1 Η γειτονιά και η κοινωνική συνεκτικότητα

Τα στοιχεία που εμπεριέχονται και αποτελούν μια περιοχή διαβάζονται παρατηρώντας ότι είναι πιθανό να είναι χρήσιμο. Αν κάποιο στοιχείο δεν φέρει καμία ένδειξη ή απεικόνιση, η ίδια του η θέση που κατέχει στη διαρρύθμιση της περιοχής και πιθανώς η μορφή του αρκούν για να δείξουν τη βασική χρήση και λειτουργία του (Calvino, 2004). Η σχέση ανάμεσα στις περιοχές και τα πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία ενός περιβάλλοντος καθορίζει κατά συγκεκριμένο τρόπο αυτό που αποκαλείται γειτονιά. Με τον ακριβή καθορισμό μιας σειράς στοιχείων δημιουργούνται χαρακτηριστικοί συντελεστές ώστε ο δεσμός τους με την περιοχή να συγκροτεί τη γειτονιά (Rossi, 1991).

Μια γειτονιά συχνά απεικονίζεται και ως τόπος όπου η κοινωνική συνεκτικότητα είναι φυσική συνέπεια της οργάνωσης της εντός των άτυπων ορίων της. Τέτοιου είδους κοινωνικά συστήματα αποκτούν υπόσταση μέσω καταστάσεων όπως η μονιμότητα και η χαμηλόρρυθμη μετατόπιση πληθυσμιακών ομάδων. Παρ' όλα αυτά, συχνά δημιουργούνται πιέσεις και διαφωνίες λόγω της πυκνότητας μιας γειτονιάς, της κοινωνικής εγγύτητας και της οικονομικής ή και όχι ανασφάλειας.

Αυτό μας οδηγεί στο να διαγνώσουμε ότι η μονιμότητα και η συνεκτικότητα δεν διασφαλίζονται απαραίτητα μέσα σε γειτονιά (Knox & Pinch, 2009).

Μια γειτονιά λοιπόν, αποτελεί περιοχή που περιλαμβάνει άτομα με εν γένει παρόμοια δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Αυτά όμως δεν αποτελούν απαραίτητα και τη συνταγή για κοινωνική διάδραση. Λόγω της παραγωγής ομοιόμορφων προτιμήσεων, τρόπου σκέψης ή και ομιλίας ίσως, αναπτύσσεται σε ένα βαθμό η συνεκτικότητα στη βάση της αλληλεξάρτησης και συνύπαρξης υποκειμένων. Αυτές οι έννοιες με τη σειρά τους βασίζονται σε δεσμούς (λογικούς, συναισθηματικούς, κ.ο.κ) όσον αφορά τη συγκρότηση αντιληπτικής ικανότητας.

Σε κοινωνικά συνεκτικές κοινότητες εντός αστικού ιστού, οι κοινωνικές ανάγκες σε διάφορα πεδία καλύπτονται από μια σειρά δικτύων αλληλεξάρτησης, συντελώντας και στην αποσυμφόρηση των θεσμικών προνοιακών δομών. Ο πυρήνας του δικτύου αυτού συνήθως αποτελείται από άτομα που προτίθενται να ασχοληθούν με προβλήματα και δυσμενείς καταστάσεις των υπολοίπων γειτόνων τους, για

προσωπικές εξυπηρετήσεις, αλτρουιστικούς ή και άλλους λόγους. Η δραστηριοποίηση συνήθως εκτελείται αυθόρμητα και πολλές φορές το δίκτυο αυτό αναλαμβάνει το ρόλο του μεσάζοντα, κατευθύνοντας τους χρήζοντες βοήθεια προς τις αρμόδιες επαφές και αρχές και εγκαλώντας τους για αντιμετώπισης δυσμενών καταστάσεων εντός της γειτονιάς (Knox&Pinch, 2009). Για την εγκαθίδρυση μιας αίσθησης 'κοινότητας' μέσα σε μη απειλούμενο περιβάλλον, η συνεκτικότητα μιας γειτονιάς αναδύεται από έναν εκούσιο περιορισμό και απόσυρση από την συμμετοχή στην καθημερινή ζωή. Η αποφυγή του αγνώστου μεταφέρεται στην κοινωνική ζωή ενός τόπου μέσω της καθημερινότητας (Sennet,2004).

Οι τυποποιημένες πρακτικές της καθημερινότητας συντελούνται από την ανθρώπινη δραστηριοποίηση σε ένα τόπο. Μέσω της τυποποίησης του χώρου και του χρόνου της καθημερινότητας σε μια ρουτίνα, αναπαράγονται επανειλημμένες ατομικές και κοινωνικές πρακτικές. Αναπτύσσονται έτσι κοινωνικά συστήματα και διαδικασίες, συμβάλλοντας σε μια υποτυπώδη κοινωνική ολοκλήρωση κατά την οποία δομή και δράση συνυπάρχουν. Σε ένα τόπο περιλαμβάνονται εξαρτημένες αλλά και απρόβλεπτες διαδικασίες μέσω των οποίων παρατηρείται σύγκλιση ατομικών βιογραφιών και συλλογικών τρόπων ζωής (Knox&Pinch, 2009).

Η διαχείριση του τρόπου ζωής και των σχέσεων χαρακτηρίζει μια γειτονιά και διαμορφώνει τα πολλαπλά σημεία κοινωνικής επαφής που δημιουργούνται. Το μεγάλο στοίχημα ενός κοινωνικού συνόλου σε τοπικό επίπεδο είναι ένα είδος αλληλοεπιδρώμενης καθημερινότητας (Sennet, 2004). Όσο ο ιστός του περιβάλλοντος πυκνώνει, η συμπαγής οντότητα του περιβάλλοντος διαμορφώνει την επιζητούμενη συνεκτικότητα. Λογικό επακόλουθο είναι οι ανεπιθύμητες χρήσεις απομονώνονται στα περιθωριοποιημένα προάστια (Calvino, 2004).

Μέσα σε ένα αστικό κοινωνικό σύνολο, το οποίο στηρίζεται στον ανταγωνισμό και την ιδιοκτησία, έχει προκληθεί απάθεια και εχθρότητα απέναντι στην δημόσια ζωή, αφού εμμέσως αποκλείεται η ενεργός συμμετοχή στα κοινά. Τα καθήκοντα και οι ευθύνες των μελών αντιμετωπίζονται σαν μάταια απώλεια χρόνου και ενέργειας. Ενδιαφέρονται για τη δική τους ευημερία, και έτσι εξαλείφονται διαφορές χωρίς να βασίζονται σε κοινωνικά συμφέροντα (Arrendt, 1988). Συχνά όμως δημιουργείται πίεση από την ασυμφωνία των αναγκών και προσδοκιών των μελών με τις τρέχουσες συνθήκες του περιβάλλοντος γειτονικού περιγύρου (Knox&Pinch, 2009).

Ένα σημαντικό πλήθος επιφανειακών ατόμων συγκαταλέγονται συχνά ανάμεσα στα μέλη των αντιδρώντων και τους συνοδοιπόρους τους. Η ανυπόφορη ανοχή τους ως επιθυμία για μεταβολή της δυσμενούς κατάστασης, αποτελεί έναν απλό τροχό ενός μηχανισμού αντίδρασης, ικανού να μεταμορφώσει συγκεκριμένες προκαθορισμένες λειτουργίες από την κοινωνία (Arrendt, 1988). Με τη διαδικασία δημιουργίας των λειτουργιών, οι ίδιες οι μορφές των χρήσεων γης που τις αντιπροσωπεύουν, αντιστοιχούν και επιβάλλονται ως η ίδια η γειτονιά (Rossi, 1991). Η συνολική επίδραση της γειτονιάς πάνω σε πολλές πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι εμφανής. Οι άνθρωποι τείνουν να συμμορφώνονται με αυτά που αντιλαμβάνονται ως συνήθειες της γειτονιάς και ως τοπικούς κοινωνικούς κανόνες προκειμένου να κερδίσουν την εκτίμηση των υπολοίπων μελών του συνόλου στο οποίο εντάσσονται (Knox&Pinch, 2009).

4.2. Η σχέση της γειτονιάς με τις ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός και εκτός ιστού

Η ταύτιση ανθρώπου και κανόνα εκμηδενίζει την απόσταση που χωρίζει τη δικαιοσύνη που δεν έχει κανένα κοινό σημείο με τη φωνή της συνείδησης. Οι άνθρωποι δεν αποτελούν ζωντανές ενσαρκώσεις των κανόνων αλλά αποδέχονται και υπακούουν το φυσικό και ηθικό δίκαιο (Arrendt, 1988). Η τυποποίηση που προκύπτει τότε στο διαμέτρημα της κοινής γνώμης με ένα επιπρόσθετο συγκινησιακό φορτίο, γίνεται αισθητή από όλους παντού την ίδια στιγμή (Virilio, 2004).

Μέσα σε μια γειτονιά, λόγω της μεγάλης περικλείσης όσων στοιχείων την απαρτίζουν, αναζητείται διαρκώς η έσχατη άνεση. Αποκλείοντας το περιπλανώμενο, το κοινωνικά ξένο στοιχείο που απειλεί τη γαλήνη εντός του ενδοαστικού περιβάλλοντος, προκύπτει η αναγκαιότητα για ανέγερση φαντασιακών περιφράξεων απέναντι στους κάθε λογής κινδύνους (Virilio, 2004). Τα όρια του φαντασιακού είναι δυσδιάκριτα, αφού εμπεριέχουν από συνθήκες προπαγάνδισης στερεοτύπων και δογματισμούς μέχρι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις και υπαρκτούς προβληματισμούς. Η διάσταση της δράσης που δημιουργείται σχετίζεται με την ενέργεια που καταναλώνεται για την διαχείριση της προπαγάνδας, των πιέσεων αλλά και των προβληματισμών (Arrendt, 1988).

Οι υπάρχουσες συνθήκες ενός περιβάλλοντος επιτείνουν της ορέξεις για καθαρότητα και προωθούν εκούσια την προθυμία να χρησιμοποιείται η κοινωνική

αντίδραση ως λύση, αποδομώντας την κοινωνική πολυμορφία. Υπάρχει ανάγκη να δοθεί διέξοδος στην τάση του ελέγχου από άγνωστες απειλές εξαλείφοντας το ενδεχόμενο απροσδόκητης έκπληξης. Όταν ελέγχεται το πλαίσιο που εμπεριέχει την κοινωνική αλληλεπίδραση, εξημερώνεται η επακολουθείσα κοινωνική αντίδραση, μέχρις ότου να δημιουργηθεί μια ενιαία αντίληψη για το επιθυμητό και το ανεπιθύμητο. Προκύπτει η δημιουργία μιας νόρμας που είναι απρόσβλητη από την ποικιλία και είναι ικανή να απορροφήσει αναπόφευκτες συγκρούσεις με το ανεπιθύμητο (Sennet, 2004).

Η χρήση λοιπόν ενός δομημένου περιβάλλοντος είναι περιορισμένη τμηματικά από τους αρχικούς σκοπούς για τους οποίους σχεδιάστηκε, αλλά είναι σε θέση να προσαρμόζεται διαρκώς. Η τοποθεσία κάποιου τμήματος γης, το μέγεθος του και οι τρέχουσες ή πιθανές χρήσεις του, προσδίδουν διαφορετική αξία (Παπαλεξόπουλος, 2013). Τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου είναι σε συνεχή διάδραση με ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο δομημένο περιβάλλον, και με την έκφραση των αναγκών διαμορφώνεται η αντίληψη του χρήστη των ενδεχόμενων λειτουργιών (Savage&Warde, 2005).

Ενώ δεν προκύπτει ανάγκη για την επικράτηση ενός καθορισμένου πολεοδομικού μοντέλου, είναι θεμιτή η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που να υποδέχεται συνυπάρξεις και εναλλαγές δραστηριοτήτων και λειτουργιών στους ίδιους χώρους (Τεγκελίδης, 2011). Υπάρχει η ανάγκη ύπαρξης χώρων χωρίς ιεραρχικές φυσικές δομές που να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται λειτουργικά σε μεταβαλλόμενες καταστάσεις και δραστηριότητες. Παρατηρείται λοιπόν μια σύμπτωση δραστηριοτήτων στο χώρο και στο χρόνο, στις οποίες ο χρήστης έχει πρόσβαση όποτε και για όσο θέλει, και όχι διάκριση αυτών. Η χωρική οργάνωση μιας γειτονιάς συγκροτείται μέσα από την σύμπτωση και τη διάκριση των λειτουργιών και των χρήσεων γης (Παπαλεξόπουλος, 2013).

Όμως προκύπτει μια αναντιστοιχία ανάμεσα στα όρια μιας γειτονιάς και τη χωρική οργάνωση των παροχών της, με ένα συνδυασμό ιδιόμορφων καταστάσεων. Διάφορες έρευνες σχετικά με την κατανομή των λειτουργιών στο εσωτερικό ενός οριοθετημένου δομημένου περιβάλλοντος κατέληξαν ότι καθρεφτίζουν μια ανισότητα που δεν αντιστοιχεί σε προκαθορισμένο πρότυπο. Έτσι λαμβάνουν χώρα δρώμενα που αφορούν την επίλυση των συγκρούσεων που προκύπτουν από τη χωρική

οργάνωση και τη χωροθέτηση επιθυμητών και ανεπιθύμητων λειτουργιών και υποδομών (Knox&Pinch, 2009).

Προκύπτουν δύο τουλάχιστον προσεγγίσεις ως προς την ανάγνωση ενός δομημένου περιβάλλοντος. Η μια προσέγγιση που το θεωρεί ως αποτέλεσμα λειτουργικών συστημάτων που αναλύονται κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά, από τα οποία οργανώνεται χωρικά και μια δεύτερη προσέγγιση που το θεωρεί ως δομή του χώρου, στηριζόμενη στο σχεδιασμό και την τοποθεσία του (Rossi, 1991).

Το περιβάλλον μιας γειτονιάς δημιουργείται λοιπόν από υποκείμενα που δρουν και λειτουργούν μέσα σε μια συγκεκριμένη χωρική δομή. Η δράση διευκολύνεται και περιορίζεται από μια σειρά θεσμικών διευθετήσεων που διαμορφώνουν και τη σχέση της δομής με τα δρώντα υποκείμενα. Παρατηρείται λοιπόν, ότι εντός των χωρικών δομών εμπεριέχονται γερά εδραιωμένες και μακρόχρονες κοινωνικές πρακτικές που εκτυλίσσονται στην καθημερινή ζωή μιας γειτονιάς. Οι μορφή των δομών αυτών καθορίζεται από θεσμικές παρεμβάσεις αλλά τα δρώντα υποκείμενα ασκούν επιρροή ως φορείς δράσης που καθορίζουν τα παρατηρήσιμα αποτελέσματα κάθε κοινωνικής διάδρασης (Knox&Pinch, 2009).

Σε ένα δομημένο περιβάλλον δημιουργούνται αναπόφευκτα προτιμητέες αποστάσεις μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών και λειτουργιών. Προκύπτει ουσιαστικά μια ομοκεντρική ζωνοποίηση με επίκεντρο τη θέση της κατοικίας και στη συνέχεια κατά αύξουσα απόσταση το ίδιο το οικοδομικό τετράγωνο, τα γειτονικά οικοδομικά τετράγωνα, η ίδια η γειτονιά, η ίδια η πόλη και εκτός των ορίων της πόλης. Η διαφανόμενη διάκριση μεταξύ λειτουργιών γίνεται αισθητή διαχωρίζοντας όσες λειτουργίες συνδέονται με τον κύκλο της διαβίωσης, όσες συνδέονται με τον ελεύθερο χρόνο και την αναψυχή, όσες με λοιπές κοινωνικές λειτουργίες, με γενικές υπηρεσίες της πόλης και τέλος όσες σχετίζονται με θεραπευτικές και ποινικές λειτουργίες (Knox&Pinch, 2009). Για παράδειγμα, η συνήθης προτιμητέα απόσταση για ένα κέντρο υγείας είναι στη ζώνη εντός της ίδιας της πόλης, ενώ για λειτουργίες όπως Άσυλο Ανηλίκων, Κέντρο Απεξάρτησης τοξικομανών, κέντρο αντιμετώπισης εγκληματιών, Κατάστημα Κράτησης ή Κέντρο επανένταξης αποφυλακισμένων είναι προτιμότερο να βρίσκονται εκτός αστικού ιστού. Στη συνέχεια όμως θα εξετάσουμε τι συμβαίνει όταν δεν είναι εμφανής αυτή η διάκριση αλλά για διάφορους λόγους καταγράφεται συνύπαρξη μεταξύ λειτουργιών σε μια ζωνοποίηση.

4.3 Οι κοινωνικές ομάδες παρεμβαίνουν στην αστική πολιτική

Δημιουργώντας ένα κοινοτικό χώρο όπου διάφορα είδη χρήσεων γης συνυπάρχουν και συγκρούονται ταυτόχρονα εντός των ορίων μιας υποτιθέμενης γειτονιάς αντιμετωπίζεται η διατήρηση της ηρεμίας στους κύκλους της. Αντί να εξασφαλιστεί ομοιότητα όσων υποκειμένων την απαρτίζουν, διαμορφώνονται πρότυπα προσωπικής επιρροής (Sennet, 2004). Διαμορφώνεται μια κοινή στάση, παρόλο που οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων είναι κυρίως σχέσεις απόστασης.

Με αυτόν τον τρόπο δυσχεραίνει η προσαρμογή τους σε ένα άγνωστο ή αλλιώς ανεπιθύμητο περιβάλλον. Λόγω των επιφανειακών σχέσεων, τα άτομα δεν προσαρμόζονται στον τρόπο ζωής της γειτονιάς, επιδρώντας αρνητικά και διαμορφώνοντας παρεμβατική διάθεση για την προστασία του χώρου τους από οποιαδήποτε εξωτερική κοινωνική επιβολή (Νικολαΐδου, 1993).

Οι μικροκοινότητες που δημιουργούνται αποτελούν τον πρώτο λόγο της παρέμβασης γύρω από τη διαμόρφωση ενός σχετικού προτύπου ζωής στις γειτονιές. Βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων αστικών περιβαλλόντων έχουν γίνει οι παρεμβατικές πολιτικές με επίκεντρο την κοινότητα. Έχουν γίνει συχνότερες και έχουν στοιχεία από τις πολιτικές εδαφοκυριαρχίας που συνδέονται με τον ακτιβισμό σε επίπεδο γειτονιάς. Σε τέτοιου τύπου ακτιβιστικές δραστηριότητες είναι πιθανό να αναμειχθούν όσοι εναντιώνονται, λόγω ύπαρξης ή όχι συμφερόντων, σε κατασκευαστικές ή αναπτυξιακές δραστηριότητες στις παρυφές του αστικού ιστού (Knox&Pinch, 2009).

Οι τρόποι παρέμβασης ποικίλουν και συνήθως εκτυλίσσονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Το είδος της στρατηγικής της παρέμβασης που υιοθετείται καθορίζεται από το ποια είναι κάθε φορά τα διαθέσιμα μέσα. Ασκώντας πιέσεις σε συμβούλους, συμμετέχοντας σε σωματεία, δημιουργώντας τοπικά κινήματα είτε και απροσδόκητα ξεσπάσματα διαδηλώσεων αποτελούν δείγματα συμμετοχής ή επιρροής στην αστική πολιτική (Savage, 2005). Τα μέλη μιας ομάδας θα είναι σε θέση να νιώσουν άνετα με λειτουργίες που δεν είναι όμοιες με τις συνηθισμένες στο υπάρχον δομημένο περιβάλλον, αν μέσω της πίεσης αυξηθεί η διαπερατότητα των γειτονιών λόγω αλλαγών στις ζώνες λειτουργιών (Sennet, 2004).

Ο ρόλος των κοινωνικών κινημάτων πίεσης και παρέμβασης στην αλλαγή της αστικής πολιτικής είναι αδιαμφισβήτητος. Δημιουργώντας πίεση για συγκεκριμένους ξεχωριστούς λόγους από διαφορετικές ομάδες ανθρώπων, ασκείται αυξανόμενη έλξη από ένα είδος κινητοποίησης, ένα ιδιαίτερο ‘κοινωνικό κίνημα’. Αυτές οι ανεπίσημες κινητοποιήσεις και διαμαρτυρίες αποτελούν κυρίαρχο παράγοντα πίεσης και αυτό δημιουργεί προβληματισμούς προς τα θεσμικά όργανα ως προς τη διατήρηση της εξουσίας και του ολοκληρωτικού κοινωνικού ελέγχου πάνω σε αστικές περιοχές (Savage, 2005).

Αν εκδηλωθεί κάποιου είδους ρήξη σχετικά με τις λειτουργίες ενός περιβάλλοντος, ο καρπός της είναι ότι η γειτονιά απαλλάσσεται από προσχεδιασμένες εφαρμογές και τα υποκείμενα ελέγχουν περισσότερο την αυτοδιάθεση τους να ανεχτούν και επιτρέψουν την ύπαρξη συγκρούσεων χρήσης γης εντός της γειτονιάς τους, που θα δικαιολογεί την παρεμβατικότητα τους (Sennet, 2004). Ο σύγχρονος αστικός χώρος διακατέχεται από άμεσες κοινωνικο-οικονομικές, πολιτιστικές και αισθητικές επιπτώσεις, κατά την υλοποίηση μιας τέτοιου τύπου αόριστης πολεοδομικής παρέμβασης. (Νικολαΐδου, 1993). Αν θεωρηθεί ότι οι παρεμβάσεις αυτές αντανακλούν τις σχέσεις των θέσεων στο χώρο, τότε ερμηνεύονται και οι πιέσεις ως ένα βαθμό. Αποτελούν κατά κανόνα σχέσεις ανισότητας, δηλαδή κατηγοριοποίησης και ιεράρχησης των υποκειμένων. Επομένως, η γειτνίαση με τέτοιες λειτουργίες προκαλεί και τις συγκρούσεις (Agamben, 2007).

Η κοινωνική διάσταση αυτών των παρεμβάσεων αποτυπώνεται από την παράμετρο της ενδεχόμενης μεταφοράς της χρήσης ή της λειτουργίας. Διάφορες χρήσεις του χώρου μιας γειτονιάς στις οποίες τα υποκείμενα που την απαρτίζουν αντιτίθενται με την ύπαρξη τους, παρόλο που πιθανόν να μη διαφωνούν με τη λειτουργία που επιτελούν. Μοναδική τους στόχευση να αποφύγουν να βρίσκονται σε κοντινή απόσταση τέτοιες λειτουργίες. Συνήθως δεν δίνεται μεγάλο βάρος στη δυσαρέσκεια των υποκειμένων, καθώς η επίλυση, δηλαδή μια ενδεχόμενη μεταφορά θεωρείται ζήτημα κρατικής πολιτικής. Η εκτελεστικότητα μιας ενδεχόμενης απόφασης περιτριγυρίζεται από την ανεύρεση ενός τρόπου πλήρους απουσίας των ανεπιθύμητων λειτουργιών από την κοινωνική νόρμα ενός συγκεκριμένου δομημένου περιβάλλοντος (Κυρίτση, 2014).

Τα καθημερινά βιώματα αποκτούν κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις. Κάνοντας επίκληση στην προστασία της νεότερων μελών και των νέων νοικοκυριών

από κάποια ενδεχόμενη απειλή, η οποία δεν φέρει την ιδιότητα της ένταξης μέσα στην γειτονιά. Ορίζεται έτσι ως ανεπιθύμητη κατάσταση μέσω της εξαίρεσης της από τα κοινωνικά σύνολα. Σε αντιστοιχία, παρατηρούμε ότι έχουν εδραιωθεί στερεότυπα που παρουσιάζουν τους κρατούμενους ως κάποιου είδους δημόσια απειλή. Για το λόγο αυτό, το ζήτημα της εγκατάστασης χώρων εγκλεισμού, όπως τα καταστήματα κράτησης και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών συχνά προκαλούν τέτοιες παρεμβάσεις από κόσμο που θα τους χαρακτήριζε ως ανεπιθύμητη χρήση γης στο επίπεδο της γειτονιάς.

4.3.1 (α) Locally Unwanted Land Uses (LULUs)

Το ρεπερτόριο των χρήσεων και των λειτουργιών που συναντά κανείς διασχίζοντας ένα αστικό περιβάλλον από την μια μεριά ως την άλλη είναι πλούσιο. Συνήθως, όταν εντοπίζονται ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός του ιστού, δεν παρουσιάζεται ταυτόχρονα και κάποιο ενδιαφέρον για τις συνθήκες που επικρατούν. Σε σπάνιες περιπτώσεις, οι συνθήκες υγιεινής επιδεινώνονται σε μια προσπάθεια να εμποδιστεί η συνέχιση της ανεπιθύμητης λειτουργίας. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον τόπο συγκομιδής απορριμμάτων καθημερινά. Το επιθυμητό είναι να πραγματοποιείται εκτός των ορίων της πόλης, αλλά κάθε χρόνο μια πόλη επεκτείνεται, οπότε το φορτίο οφείλει να συγκεντρώνεται όλο και πιο μακριά, σε μια μεγαλύτερη περίμετρο.

Όταν οι αντιδράσεις του κοινού αφορούν την εγκατάσταση μιας δραστηριότητας αποκαλούνται ως σύνδρομο LULU. Το ακρωνύμιο αρχικά επινοήθηκε από τον Frank Popper το 1981. Με την αναφορά στο σύνδρομο LULU υποδηλώνεται ότι το πρόβλημα αφορά τη χρήση γης και όχι τις ομοιογενείς αντιδράσεις του τοπικού κοινωνικού συνόλου. Ο λόγος είναι επειδή τα υποκείμενα θεωρούν καταστρεπτική ή επικίνδυνη τη λειτουργία. Η αποδοχή ή όχι όμως της χρήσης ή της λειτουργίας εξαρτάται από την απόσταση από διάφορα σημεία ενδιαφέροντος. Αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί καθώς μπορεί μεν να είναι αποδεκτή η φύση μιας δραστηριότητας ή χρήσης, αλλά ταυτόχρονα απορρίπτεται λόγω της εγγύτητας στο γειτνιάζον αστικό περιβάλλον (Μυστριώτη, 2010).

Αρχικά, λαμβάνουμε υπόψιν ότι εντοπίζονται μεγάλες διαφοροποιήσεις ως προς τους τύπους των λειτουργιών που συχνά θεωρούνται ως LULU. Αρχικά

εντοπίζεται ένας γενικευμένος διαχωρισμός σε δυο κατηγορίες. Η μια σχετίζεται με την ποιότητα της διαβίωσης ή οικονομικούς παράγοντες και η δεύτερη περιλαμβάνει περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή λόγους υγιεινής. Στην πρώτη κατηγορία συνήθως εντάσσονται είδη χρήσεων όπως χαμηλού κόστους κατοικίες, κέντρα απεξάρτησης, καταστήματα κράτησης και καταλύματα για άστεγους, κ.α. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται χάρη συγκομιδής απορριμμάτων, βιομηχανικές λειτουργίες, ενεργειακές εγκαταστάσεις, αγροτικές επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας, κ.α. Οι επιπτώσεις αυτών των εγκαταστάσεων είναι δυνατό να επηρεάζουν μόνο τη γειτονιά που εντοπίζονται ή το γύρω αστικό περιβάλλον σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Τέλος μια ακόμη διαφοροποίηση υφίσταται ως προς τα κίνητρα των συμμετεχόντων. Οι αντιδρώντες δεν αποτελούνται μόνο από άτομα που γειτνιάζουν απαραίτητα αλλά μπορεί και να απαρτίζονται από εξωτερικά υποκείμενα που τους απασχολεί το ζήτημα και θέλουν να ασκήσουν πίεση μαζί με τους άμεσα ενδιαφερόμενους (Sciely, 2007).

4.3.2 (β) Not In My Backyard (NIMBY)

Το σύνδρομο LULU μετατρέπεται σε NIMBY και αντίστροφα εστιάζοντας στην υποβάθμιση του τοπίου της γειτονιάς και την αλλοίωση των χαρακτηριστικών της. Λαμβάνει χώρα λοιπόν, μια σταθερή συμπεριφορά ή ένας τρόπος δράσης, αντιπροσωπευτικά της άποψης των υποκειμένων που υιοθετούν μια στάση εναντίωσης απέναντι σε μια δραστηριότητα που χωροθετείται στην περιοχή τους (Μυστριώτη, 2010). Ουσιαστικά αποτελεί μια σύγχρονη μορφή αντίδρασης του κοινού σχετικά με κάποια ανεπιθύμητη δέσμευση ή κάλυψη του εδάφους.

Πρωτοεμφανίστηκε κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα και κάθε δεκαετία συνέβαλλε στην επέκταση των εννοιών του. Στην αρχή εκδηλώνονταν στα εύρωστα προάστια των πόλεων και στην συνέχεια και στα κατοικούμενα από μειονότητες προάστια (Μυστριώτη, 2010). Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται ότι από το 1920 έως και το 1960 δημιουργούνται ομαδοποιήσεις κατοίκων με απώτερο σκοπό την εγγύηση και διατήρηση με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο του χαρακτήρα των οικιστικών συγκροτημάτων που διέμεναν. Αρχικά προτεραιότητα αποτελούσε η διατήρηση της αισθητικής εικόνας, σύντομα όμως προς υπεράσπιση των κοινών τους συμφερόντων στράφηκαν ενάντια σε ανεπιθύμητες χρήσεις της μέσα στη γειτονιά τους. Ο

συμμετοχικός τους ρόλος σταδιακά εδραιώθηκε μέσα στις διαβουλεύσεις των δημοτικών συμβουλίων και των πολεοδομικών επιτροπών, ως ‘ μόνιμα διαμαρτυρόμενοι για τον καταχρηστικό και ανεπιθύμητο χαρακτήρα των διαφόρων χρήσεων και λειτουργιών (Knox&Pinch, 2009).

Λίγο αργότερα, εκφράστηκαν ανησυχίες και από μικρομεσαία στρώματα και λιγότερο ευνοημένες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες για την αλληλεπίδραση τους με υποδομές και λειτουργίες πρόνοιας εντός του αστικού ιστού. Σύμφωνα με κάποιες έρευνες, παρατηρείται ότι τα υποκείμενα που συχνά εκδηλώνουν ένα σύνδρομο τύπου NIMBY ανήκουν σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες και συνήθως έχουν ικανοποιητικού βαθμού μορφωτικό επίπεδο και είναι ευκατάστατα οικονομικά. Επίσης παρατηρήθηκε ότι πολύ συχνά τα άτομα αυτά είναι θηλυκού γένους κατά πλειοψηφία και διαθέτουν μεγάλο χρόνο για να οργανώσουν και να συμμετέχουν στις συναντήσεις άσκησης πίεσης και νιώθουν πολύ σίγουρα για την αντιδραστική του στάση. Κατά βάση είναι ιδιοκτήτες και πιο σπάνια ενοικιαστές και κατοικούν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην περιοχή οπότε είναι πιθανό να μην επιθυμούν κάποια χρήση ή μεταβολή λειτουργιών στο δομημένο περιβάλλον της περιοχής τους (Μυστριώτη, 2010).

Το σύνδρομο που αναφερόμαστε εκτυλίσσεται σε τρία κυρίως στάδια. Αρχικά, στο στάδιο της δημιουργίας του, παρατηρείται ότι ξεκινά να γνωστοποιείται μια φημολογία για πρόκληση αντίδρασης. Η στάση αυτή συνήθως περιορίζεται σε μια μικρή τοπική ομάδα της περιοχής κοντά στην ανεπιθύμητη λειτουργία ή χρήση. Με μέλη αυτής της ομαδοποίησης αναζητούν δεδομένα και πληροφορίες για τα κριτήρια επιλογής της χωροθέτησης της ανεπιθύμητης δραστηριότητας. Στο δεύτερο στάδιο, αυτό της ωριμότητας του συνδρόμου, προκύπτουν πλέον οι διαφοροποιήσεις των επιθυμιών όλου του συνόλου, και η συζήτηση πολώνεται στο δημόσιο πεδίο για την πρόκληση ευρύτερων και πιο συντονισμένων αντιδράσεων. Συνήθως η άποψη που επικρατεί είναι ολοκληρωτικά αντίθετη με την επίμαχη λειτουργία. Το τρίτο και τελικό στάδιο είναι το στάδιο του γήρατος, όπου έφτασε η στιγμή να γίνουν παραχωρήσεις και από τις δύο πλευρές. Η επιτυχία ή όχι αυτής της αντιδραστικής στάσης συνήθως σχετίζεται με την επιμονή ή την ανθεκτικότητα κάποιας πλευράς (Μυστριώτη, 2010).

Όταν λοιπόν επικρατεί μια τέτοιου είδους κατάσταση, με την ύπαρξη χρήσεων χώρου και γης στις οποίες οι κάτοικοι αντιτίθενται, θέλοντας να αποφύγουν το ενδεχόμενο συνύπαρξης τους σε κοντινή απόσταση, θα μπορούσε να περιγραφεί και ως μια έκφανση του συνδρόμου NIMBY. Βέβαια μπορεί να μην διαφωνούν απαραίτητα με τ θεσμό που εκπροσωπούν οι οχλούσες χρήσεις, όμως από την παράμετρο της ενδεχόμενης μεταφοράς της χρήσης αποτυπώνεται η κοινωνικοπολιτική διάσταση του συνδρόμου αυτού (Κυρίτση, 2014).

Χαρακτηριστικό ρόλο διαδραματίζει η ύπαρξη κοινωνικών στερεοτύπων που παρουσιάζουν κάποιες καταστάσεις ως δημόσια απειλή. Το ζήτημα της εγκατάσταση χώρων εγκλεισμού όπως τα καταστήματα κράτησης, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών, τα ιδρύματα αγωγής και τα κέντρα απεξάρτησης, συχνά προκαλεί τέτοιου είδους αντιδράσεις που είναι δυνατό να θεωρηθούν ως NIMBY. Πραγματοποιείται επίκληση στις αρχές για την προστασία από την δεδομένη απειλή των εγκλειστών, επειδή απλώς δεν φέρει την ιδιότητα του πειθαρχημένου νέου ή του ευπόληπτου οικογενειάρχη. Βέβαια, συχνά δεν δίνεται έμφαση σε αυτού του είδους τη δυσαρέσκεια των πολιτών, καθώς η διευθέτηση και η εκτελεστικότητα της θεωρείται ζήτημα της κρατικής πολιτικής και οι διαθέσεις συγκεντρώνονται στο πως θα βρεθεί τρόπος τέτοιες λειτουργίες να απουσιάζουν πλήρως από την καθημερινή ζωή εντός του αστικού ιστού (Κυρίτση, 2014).

Βέβαια, σε μια διαφορετική προσέγγιση από τον Erik Lotke, <<τέτοιες λειτουργίες δεν κάνουν τόσο θόρυβο, δεν χρησιμοποιούν χημικά προϊόντα, δεν εκλύουν ρυπογόνες στην ατμόσφαιρα και δεν απολύουν υπαλλήλους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Έχει ξεπεραστεί η εποχή όπου η προοπτική της εγκατάστασης ενός χώρου εγκλεισμού ξεσήκωνε κραυγές διαμαρτυρίας.>> Για πολλούς λοιπόν αποτελεί μια ανθηρή βιομηχανία, που υπόσχεται μόνιμη θέσεις εργασίας, σταθερές εμπορικές συναλλαγές και τακτικές φορολογικές προσόδους. Η εγκατάσταση των σωφρονιστηρίων προβάλλει ως ισχυρό εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης της επικράτειας, και έχει παρατηρηθεί ότι ειδικά διάφορες αγροτικές κωμοπόλεις που παρακμάζουν, καταβάλλουν προσπάθεια για να προσελκύσουν τέτοιες λειτουργίες προς την περιοχή τους (Knox & Pinch, 2009).

Παρ' όλα αυτά, το ζήτημα της παρουσίας κάποιου Καταστήματος Κράτησης εντός του αστικού αναλύεται και ως προς τη γειτνίαση του με τις γύρω χρήσεις γης της περιοχής. Το μεγαλύτερο βάρος συνήθως πέφτει στην γειτνίαση με κατοικίες,

ωστόσο πολύ αξιοσημείωτη είναι και η ύπαρξη σχολικών συγκροτημάτων καθώς και σε μικρότερο βαθμό σε αθλητικές εγκαταστάσεις. Το ζήτημα που προκύπτει αφορά κυρίως τον ενδεχόμενο κίνδυνο που ελλοχεύει σε γειτνιάζουσες χρήσεις στις οποίες δραστηριοποιείται κυρίως η νεολαία καθώς θεωρείται μια ευάλωτη κοινωνική ομαδοποίηση και έτσι τονίζεται ότι οι αρχές οφείλουν να μεριμνήσουν για την προστατευμένη κίνηση και δραστηριότητα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Ο Δήμος Κορυδαλλού είναι μια αστική περιοχή, προάστιο της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας. Η πόλη βρίσκεται στη γειτονιά της βιομηχανικής ζώνης της Δυτικής Αττικής και του Πειραιά, το μεγαλύτερο λιμάνι της Ελλάδας.

Σύμφωνα με την Εθνική Απογραφή του 2001, ο δήμος Κορυδαλλού αποτελείται από 70.710 μόνιμους κατοίκους. Ωστόσο, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, ο πραγματικός πληθυσμός ανέρχεται σε 88.000 κατοίκους. Τα κύρια χαρακτηριστικά των κοινωνικών συνθηκών στο δήμο Κορυδαλλού είναι τα κάτωθι:

(1) Παρατηρήθηκε απότομη αύξηση του ποσοστού γήρανσης μεταξύ των ετών 1991 και 2001. Ενώ το ποσοστό του 1991 ήταν 51,7 ηλικιωμένα άτομα ανά 100 παιδιά, το αντίστοιχο ποσοστό το 2001 ήταν 95,6 ηλικιωμένα άτομα ανά 100 παιδιά.

(2) Υπάρχει ίση κατανομή μεταξύ ανδρών και γυναικών. 49,62 τοις εκατό του πληθυσμού είναι άνδρες και 50,38 τοις εκατό γυναίκες.

(3) Το ποσοστό αντικατάστασης το 2001 ήταν 102 μονάδες (για κάθε 100 άτομα που αποσύρονται, 102 άτομα εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό). Τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι υπάρχει ένας αρκετά νέος πληθυσμός στον Κορυδαλλό, σε αντίθεση με την υπόλοιπη χώρα.

(4) Στο δήμο Κορυδαλλού παρατηρήθηκε χαμηλότερο ποσοστό μεταναστών σε σύγκριση με το νομό Αττικής και τη χώρα. Σύμφωνα με τα επίσημα δεδομένα, υπάρχουν 4.275 εγγεγραμμένοι μετανάστες, που ισοδυναμούν με το 5,96 τοις εκατό του πραγματικού πληθυσμού. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της ομάδας ανθρώπων είναι τα ακόλουθα:

Η πλειοψηφία τους είναι άνδρες.

Μερικοί από αυτούς μετανάστευσαν με τις οικογένειές τους.

Υπάρχουν περιορισμένα διαζύγια μεταξύ αυτής της ομάδας ατόμων.

Υπάρχουν υψηλά ποσοστά ανεργίας.

Οι περισσότεροι από αυτούς εργάζονται ως ανειδίκευτοι εργαζόμενοι και έχουν χαμηλή αμειβόμενη εργασία.

Η συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού των μεταναστών προέρχεται από την Αλβανία, ενώ οι περισσότεροι είναι μετανάστες δεύτερης γενιάς που γεννήθηκαν στην Ελλάδα.

Οι περισσότεροι από αυτούς είναι χριστιανοί ορθόδοξοι ή μουσουλμάνοι.

(5) 11 τοις εκατό του πληθυσμού είναι εγγεγραμμένο ως μονογονεϊκή οικογένεια.

(6) Οι γυναίκες φαίνεται να είναι λιγότερο μορφωμένες σε σύγκριση με τους άνδρες. Ωστόσο, το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων αναμένεται να γεφυρωθεί τα επόμενα χρόνια.

(7) Η μακροχρόνια ανεργία είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του δήμου Κορυδαλλού. Το ποσοστό ανεργίας έφτασε το 10,93%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο νομό Αττικής είναι 9,71%. Τα κύρια χαρακτηριστικά της ανεργίας θεωρούνται η ηλικία και το φύλο. Στην πλειονότητα των νοικοκυριών αντιμετωπίζουν ανεργία οι γυναίκες και οι νέοι. Τα νεαρά άτομα έως την ηλικία των 25 ετών και οι γυναίκες μεταξύ 30 και 64 ετών αντιμετωπίζουν περισσότερα εμπόδια στην προσπάθειά τους να βρουν μια εργασία, σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό.

(8) Όσον αφορά την κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού, το 12% του πληθυσμού χαρακτηρίζεται ως άτομα με ειδικά προβλήματα. Αναλυτικότερα, το 53% αυτών των ατόμων είναι ηλικιωμένοι που δεν μπορούν να φροντίσουν τον εαυτό τους, το 31% είναι άτομα με ειδικές ανάγκες, το 16% είναι άτομα με διανοητική αναπηρία και το 11% είναι μονογονεϊκές οικογένειες. Επίσης, οι μετανάστες και οι Ρομά συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν την κατηγορία.

(9) Τέλος, το 16 τοις εκατό του πληθυσμού έχει ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μικρότερο από 10.400 ευρώ.

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει ο δήμος Κορυδαλλού είναι τα ακόλουθα: Υπάρχει μικτή χρήση γης, που σημαίνει την ύπαρξη βιομηχανιών και σπιτιών στην ίδια γειτονιά. Υπάρχει εκτεταμένη ρύπανση λόγω της ύπαρξης πολλών μικρών βιομηχανιών (σχεδόν 950 βιομηχανίες) και μικρών εργοστασίων, τα οποία εδρεύουν γύρω από το κέντρο της πόλης ή μεταξύ σπιτιών. Το εργοστάσιο ηλεκτρικής ενέργειας στο δήμο Κορυδαλλού προεδρεύει των προβλημάτων υγείας που παρατηρούνται στην υγεία των πολιτών. Υπάρχουν περιορισμένες περιοχές πρασίνου.

Ένα σημαντικό ορόσημο του Δήμου Κορυδαλλού είναι η τοποθεσία του μεγαλύτερου κρατικού συγκροτήματος φυλακών, με κάποιο τρόπο «σφράγιση» παρελθόντων και τρεχουσών εξελίξεων της περιοχής, και εγείροντας αρνητικές ψυχολογικές, ασφάλειας και αισθητικές ανησυχίες για την τοπική κοινωνία.

Η υποβάθμιση της εικόνας της πόλης λόγω της θέσης αυτού του συγκροτήματος ευνόησε προσιτές ευκαιρίες στέγασης για πληθυσμό χαμηλού εισοδήματος. Αυτό, σε συνδυασμό με τη θέση του δίπλα στο λιμάνι του Πειραιά και τη βιομηχανική ζώνη της Δυτικής Αττικής, οδήγησε όλα αυτά τα χρόνια στην προσέλκυση ενός μεγάλου και μάλλον διαφοροποιημένου αριθμού αγροτικών μεταναστών και αργότερα σε αλλοδαπούς μετανάστες, σηματοδοτώντας έτσι έναν συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό τάση. Αυτή η τάση αντιστράφηκε κατά την τελευταία δεκαετία, ακολουθώντας τη μείωση του πληθυσμού τόσο του ελληνικού κράτους όσο και της Περιφέρειας της Αττικής. Η μείωση του πληθυσμού αποκάλυψε σαφώς τη χαμηλή ανθεκτικότητα του δήμου σε σχέση με το κύμα της αποβιομηχάνισης, χτυπώντας την ελληνική οικονομία γενικά και την πόλη του Κορυδαλλού ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '90 και στις αρχές του 21ου αιώνα. Η κατάσταση επιδεινώθηκε περαιτέρω λόγω της οικονομικής ύφεσης και της λιτότητας, που βίωσαν οι ελληνικές πόλεις και περιοχές κατά την τελευταία δεκαετία.

Η μελλοντική πορεία του δήμου Κορυδαλλού σε μια εποχή ύφεσης είναι γεμάτη δυσκολίες, αλλά και προκλήσεις και ευκαιρίες που προέρχονται από τη δομή τόσο του τοπικού πληθυσμού όσο και της οικονομίας. Πράγματι, η οικονομική στασιμότητα είχε σοβαρές επιπτώσεις στις ευκαιρίες απασχόλησης του πληθυσμού χαμηλών δεξιοτήτων και εκπαιδευτικού προσωπικού στην περιοχή μελέτης. Αξιοσημείωτα αποτελέσματα κατά τα χρόνια της στασιμότητας, όπως τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, οι αυξανόμενες κοινωνικές ανισότητες αποκαλύπτουν τις εγγενείς αδυναμίες της τοπικής κοινωνίας και την περιορισμένη ικανότητά της να αντιμετωπίσει τη μεταβαλλόμενη ζήτηση δεξιοτήτων για τη νέα πραγματικότητα. Η τοπική οικονομική δομή έχει επίσης επηρεαστεί από την ύφεση, με σημαντικούς τομείς της τοπικής οικονομίας, όπως το λιανικό εμπόριο, να συρρικνώνονται σημαντικά.

Από την άλλη πλευρά, οι διαφορετικές καταβολές του πληθυσμού του Κορυδαλλού που οφείλονται σε ορισμένα κύματα μετανάστευσης, που κατευθύνονται προς αυτήν την περιοχή, έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ενός ξεχωριστού

πολιτιστικού περιβάλλοντος. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, ένας αριθμός πολιτιστικών ενώσεων ενεργοποιούνται, σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν και να προωθήσουν τον πολιτισμό του τόπου καταγωγής τους. Με την πάροδο των ετών, οι πολιτιστικοί σύλλογοι και οι σχετικές δραστηριότητες καθώς και οι πολιτιστικές υποδομές έχουν ωριμάσει και έχουν δημιουργήσει ένα σημαντικό στοιχείο της ταυτότητας της πόλης.

Το Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού (ανδρών) είναι η μεγαλύτερη δικαστική φυλακή και η κεντρική «πύλη εισόδου» στο ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα. Η κοινωνική σύνθεση και το ποινικό προφίλ των κρατουμένων του αποτυπώνουν τις τάσεις εξέλιξης ολόκληρου του πληθυσμού των εγκλείστων της χώρας.

Την 1η Οκτωβρίου 2012 κρατούντο στο Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού (ανδρών) 2292 κρατούμενοι από 71 χώρες. Ένδεκα από τις χώρες αυτές είχαν ποσοστό συμμετοχής 2% και άνω:

Ελλάδα με 25%(572 άτομα)

Αλβανία με 17,3%(396 άτομα)

Πακιστάν με 9,3%(214 άτομα)

Αφγανιστάν με 6,1%(140 άτομα)

Αλγερία με 4,7%(107 άτομα)

Γεωργία με 3,8%(86 άτομα)

Παλαιστίνη με 3,8%(86 άτομα)

Ιράκ με 3,1%(70 άτομα)

Ρουμανία με 2,9%(66 άτομα)

Μαρόκο με 2,0%(46 άτομα)

Νιγηρία με 2,0%(45 άτομα).

Ο μέσος όρος ηλικίας των παρόντων κατά την 1^η Οκτωβρίου 2012 ήταν 33,08 έτη. Μειώθηκε δηλαδή κατά 2,4έτη σε σχέση με το 2005 (35,5 έτη την 14^η Φεβρουαρίου 2005).

Η εθνοπολιτισμική κατηγορία με το μεγαλύτερο ποσοστό «νεαρών» (κάτω των 35 ετών) στο σύνολό της ήταν όσοι κατάγονταν από την Ασία (Νότια, Κεντρική, Ανατολική) με ποσοστό 81,3%. Το αντίστοιχο ποσοστό για όσους κατάγονταν από τη Μέση Ανατολή ήταν 78,8%, και από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη 64,7%. Οι κρατούμενοι από την Ελλάδα και την Κύπρο είχαν το μικρότερο ποσοστό «νεαρών»: 44,6%. Στο άλλο άκρο της ηλικιακής κλίμακας, κρατούμενοι άνω των 65 ετών ήταν το 3,9% των Ελλήνων. Το αντίστοιχο ποσοστό ήταν μηδενικό σε όλες τις άλλες εθνοπολιτισμικές ομάδες. Στο σύνολο των «νεαρών» κρατουμένων (20-34 ετών) οι Έλληνες αποτελούν μόνο το 16,7%. Αναλυτικότερα, η εθνική καταγωγή των 1519 «νεαρών» (κάτω των 35) ήταν κατά φθίνουσα σειρά:

24,7% από την Ασία (Νότια, Κεντρική, Ανατολική)

21,1% από Βαλκανικές Χώρες (εκτός Τουρκίας)

21,1% από τη Μέση Ανατολή

16,7% από την Ελλάδα και την Κύπρο

6,6% από την Κεντρική Αφρική

3,9% από τη Δυτική Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική και την Αυστραλία

5,9% από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη.

Ο μέσος όρος ηλικίας των κρατουμένων από την Ελλάδα ήταν 38,95 έτη, από Δ. Ευρώπη, Β. Αμερική & Αυστραλία ήταν 34,78 έτη και από την πρώην ΕΣΣΔ - Ανατολική Ευρώπη ήταν 33,27 έτη. Τον μικρότερο μέσο όρο ηλικίας είχαν όσοι κατάγονταν από την Ασία (29,65 έτη) και από τη Μέση Ανατολή (30,5 έτη).

Το 31,5% (723 άτομα) του συνόλου των κρατουμένων δήλωσε κατά την εισαγωγή του ότι έχει παιδιά. Γονείς σε μεγαλύτερο ποσοστό ήταν όσοι κατάγονταν από την πρώην ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη με 48,9%, από τη Δ. Ευρώπη, Β. Αμερική, Αυστραλία με 45,1% και από την Ελλάδα με 40,9%. Οι ομάδες που είχαν παιδιά σε μικρότερο ποσοστό ήταν οι κρατούμενοι από τη Μέση Ανατολή με 18,4%, από την Ασία με 24,7%, την Κεντρική Αφρική με 27,5% και από τις Βαλκανικές Χώρες με 31,3%.

Οι 723 κρατούμενοι με παιδιά κατάγονταν σε ποσοστό:

32,2% από Ελλάδα ή Κύπρο

19,4% από Βαλκανική Χώρα (κυρίως την Αλβανία)

15,8% από χώρα της Ασίας

10,4% από τη Μέση Ανατολή

9,4% από την πρώην ΕΣΣΔ ή την Ανατολική Ευρώπη

7,1% από Δ. Ευρώπη, Β. Αμερική ή Αυστραλία

5,7% από την Κεντρική Αφρική.

Το 60% όσων δήλωσαν οικογενειακή κατάσταση κατά την εισαγωγή τους ήταν άγαμοι και το 3,8% διαζευγμένοι. Έγγαμοι δήλωσαν το 34,6%.

Από τους 2292 παρόντες την 1η Οκτωβρίου 2012 δήλωσαν κατά την εισαγωγή τους επίπεδο εκπαίδευσης οι 2244. Συγκεκριμένα δήλωσαν:

21,7% αναλφάβητοι

35,1% απόφοιτοι δημοτικού ή τάξεων του δημοτικού

23,8% απόφοιτοι τριταξίου Γυμνασίου, τάξεων Γυμνασίου ή Τεχνικής Σχολής

14,4% απόφοιτοι Λυκείου ή τάξεων του Λυκείου

4,9% απόφοιτοι και φοιτητές ανώτατης ή ανώτερης εκπαίδευσης.

Από τους 2292 παρόντες την 1^η Οκτωβρίου 2012 δήλωσαν επάγγελμα κατά την εισαγωγή τους οι 2282. Δηλώθηκαν συνολικά 122 επαγγέλματα τα οποία μπορούν (σε γενικές γραμμές) να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω επαγγελματικές κατηγορίες:

45,7% εργάτες, τεχνίτες ή οδηγοί

28,4% άνεργοι

9,2% υπάλληλοι (δημόσιοι ή ιδιωτικοί)

6,9% μικροπωλητές ή ρακοσυλλέκτες

3,2% αγρότες ή κτηνοτρόφοι

2,9% επαγγέλματα επιστημονικά ή ελευθέρια

2,6% επιχειρηματίες

0,7% συνταξιούχοι

0,4%φοιτητές.

Οι φυλακές στον Δήμο Κορυδαλλού καταλαμβάνουν χώρο 26 Ha περίπου και είναι εκτός εγκεκριμένου σχεδίου. Το ΓΠΣ του Κορυδαλλού προτείνει την απομάκρυνσή τους και την δημιουργία κοινωφελών χρήσεων στον χώρο που θα απομείνει, ενώ προβλέπεται να απελευθερωθούν από το ήδη εγκεκριμένο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τα Σωφρονιστήρια.

Η προοπτική ολοκληρωτικής απελευθέρωσης της έκτασης ή σε μια πρώτη φάση μέρους της έκτασης και η απόδοσή της σε κοινή χρήση, παρέχει μια αξιόλογη ευκαιρία δημιουργίας υπερτοπικού πόλου πρασίνου, αθλητισμού και εν γένει μητροπολιτικών λειτουργιών, ο οποίος αναμένεται να ισχυροποιήσει το ρόλο της Δυτικής Αθήνας στο σύνολο του λεκανοπεδίου αλλά και να ανακουφίσει τον οικιστικό ιστό του Δήμου Κορυδαλλού, ο οποίος θεωρείται από τους πλέον πυκνοδομημένους της Δυτικής Αθήνας.

Η πρόταση αναφέρει δημιουργία Μητροπολιτικού Πάρκου πρασίνου, αθλητισμού και πολιτισμού στον χώρο των Φυλακών Κορυδαλλού με χρηματοδότηση ύψους 4.0000.000,00 €.

Γύρω από τις φυλακές βρίσκονται 11 συνολικά εκπαιδευτικά συγκροτήματα (βρεφονηπιακοί σταθμοί, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) σε απόσταση που συχνά δεν υπερβαίνει το πλάτος του δρόμου. Σύμφωνα με το δήμαρχο κ. Σταύρο Κασιμάτη: “Το 65% των μαθητών της πόλης μας φοιτά σε σχολεία που γειτνιάζουν με τις φυλακές”. Απέναντι από την κεντρική είσοδο των φυλακών βρίσκεται και το αθλητικό κέντρο του δήμου.

Έχοντας βιώσει εξεγέρσεις, επεισοδιακές αποδράσεις, βίαιες καταστολές, οι κάτοικοι της περιοχής του Κορυδαλλού, τα γειτνιάζοντα σχολεία και αθλητικές εγκαταστάσεις περιμένουν να δουν να γίνεται πράξη η οριστική απομάκρυνση των Φυλακών από την πόλη και τα 120 στρέμματα που σήμερα καταλαμβάνουν να αποδοθούν στην Αυτοδιοίκηση και να αξιοποιηθούν περιβαλλοντικά προς όφελος της ποιότητας ζωής τους. Δηλαδή, καθημερινά οι πολίτες της περιοχής ζουν με το άγχος και την ανασφάλεια της εξέγερσης στις φυλακές», τονίζει οκ. Κασιμάτης. Όπως μας εξηγεί, είναι πολύ συχνό φαινόμενο να αμπαρώνουν τα παράθυρά τους οι κάτοικοι από φόβο!

Αν και οι συγκεκριμένες φυλακές κατασκευάστηκαν προκειμένου να λειτουργήσουν ως δικαστικές για περίπου 600 υπόδικους, ωστόσο οι κρατούμενοι αναγκάζονται να στοιβάζονται σε κελιά που χωρούν δύο με τρεις κρατούμενους. Σήμερα υπολογίζεται ότι οι φυλακές φιλοξενούν γύρω στους 2.200 κρατούμενους, ενώ μεγάλο πρόβλημα ανακύπτει και με την παρουσία του ψυχιατρείου, όπου φιλοξενούνται 360 ασθενείς υπό την επίβλεψη δύο γιατρών και δύο νοσοκόμων, δίπλα ακριβώς από τις φυλακές. Η δυσaráεσκεια των κατοίκων πηγάζει από το γεγονός ότι οι απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης εντός των φυλακών, εξαγριώνει τους τροφίμους, αυξάνοντας τις πιθανότητες να πυροδοτηθούν εξεγέρσεις.

Στην ευρύτερη περιοχή του Κορυδαλλού βρίσκουμε την πολύ ισχυρή χρήση των φυλακών, που πέρα από την τεράστια έκταση που καταλαμβάνουν, αποτελούν “σήμα κατατεθέν” της περιοχής και οι ιδιαίτερες λειτουργίες που την απαρτίζουν επηρεάζουν άμεσα ολόκληρη τη ζωή των πολιτών του δήμου. Το παράδοξο είναι όμως η έντονη μίξη ασύμβατων χρήσεων γης. Τις φυλακές περικυκλώνουν σχολικά συγκροτήματα, αθλητικές εγκαταστάσεις, προσεχώς το δημαρχείο και η πλατεία του, κατοικίες και τοπικό εμπόριο. Δίνεται, έτσι, η εντύπωση ότι η φυλακή περιορίζεται αυστηρά στους περιμετρικούς τοίχους της, χωρίς περιθώρια επέκτασης.

Η καθημερινή ρουτίνα των πολιτών, παρόλο που “απειλείται” από αυτή, φαίνεται να ζώνει ασφυκτικά. Αυτό, όμως, έχει σημαντικές επιπτώσεις τόσο μέσα, όσο και έξω από τα τείχη. Σύμφωνα με υπαλλήλους της φυλακής, μειώνει τη σωστή λειτουργία των φυλακών, καθώς περιορίζει το βαθμό ελευθερίας κινήσεων των φυλάκων σε περίπτωση ανάγκης, με συνέπεια να μειώνει την ασφάλεια της ίδιας της φυλακής. Όσων αφορά έξω από τα τείχη, συνεπάγεται και εκεί δυσλειτουργίες και δυσaráεσκεια, γιατί ανεβάζουν την επικινδυνότητα ή την αίσθηση επικινδυνότητας της περιοχής, προκαλώντας ανασφάλεια στους κατοίκους. Αυτό πλήγει και οικονομικά την περιοχή, διατηρώντας τις αξίες γης χαμηλά.

Ωστόσο, πέρα από την αμοιβαία απόρριψη των συγκρουόμενων χρήσεων, υπάρχει και η άλλη πλευρά της αλληλεξάρτησης αυτών. Πολλοί από τους παράγοντες που συντελούν στη λειτουργία των φυλακών, επωφελούνται από τη γειτνίασή της με την πόλη και ευρύτερα με το μεγάλο αστικό κέντρο της Αττικής (δικηγόροι, εισαγγελείς, προσωπικό φυλακής, συγγενείς κρατουμένων) ενώ μειώνεται και το λειτουργικό κόστος. Αντίστοιχα, από το σωφρονιστικό συγκρότημα εξασφαλίζονται οικονομικά οφέλη στο δήμο καθώς και μικροσυμφέροντα της τοπικής κοινωνίας.

Η αλήθεια είναι πως η ακτίνα γης χωρίς χρήση που πρέπει να κυκλώνει περιμετρικά τα σωφρονιστικά ιδρύματα και προβλέπεται από το νόμο, δεν έχει τηρηθεί. Οι κατοικίες πλησιάζουν σε απόσταση λιγότερο από 5 μέτρα την ζώνη του ιδρύματος, ενώ παράλογη είναι η σύμπτυξη σχολείων, αθλητικών εγκαταστάσεων και του μελλοντικού δημαρχείου στον ίδιο χώρο, με το τελευταίο βέβαια να ανοίγει τις πύλες του προσανατολισμένες στην κεντρική πύλη των φυλακών, πράγμα αδιανόητο και παράλογο εάν σκεφτεί κανείς την πληθώρα ανθρώπων που θα το επισκέπτονται κατά τη διάρκεια της ημέρας για την εξυπηρέτησή τους. Οι χρήσεις γης είναι ως επί το πλείστον α' κατοικία και ανεπτυγμένη χρήση εμπορίου και εστίασης οι οποίες κατά κύριο λόγο εμφανίστηκαν μεταγενέστερα του ιδρύματος, εξυπηρετούν ανάγκες αυτού (πχ. επισκέπτες κρατουμένων) και φυσικά αναμένεται να πολλαπλασιαστούν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια ποικιλία από αιτιολογήσεις και εξηγήσεις παρουσιάζονται για το γιατί οι άνθρωποι φυλακίζονται από το κράτος. Οι πιο συνηθισμένες από αυτές είναι:

Αποκατάσταση: Οι θεωρίες της αποκατάστασης υποστηρίζουν ότι ο σκοπός της φυλάκισης είναι να αλλάξει τη ζωή των κρατουμένων με τρόπο που θα τους κάνει παραγωγικούς και νομοταγείς μέλη της κοινωνίας μόλις απελευθερωθούν. Η ιδέα προωθήθηκε από τους μεταρρυθμιστές του 19ου αιώνα, οι οποίοι προώθησαν τις φυλακές ως μια ανθρωπιστική εναλλακτική λύση για τις σκληρές τιμωρίες του παρελθόντος. Πολλές κυβερνήσεις και συστήματα φυλακής έχουν υιοθετήσει την αποκατάσταση ως επίσημο στόχο.

Αποτροπή: Οι θεωρίες αποτροπής υποστηρίζουν ότι με την καταδίκη εγκληματιών σε εξαιρετικά αυστηρές ποινές, άλλα άτομα που ενδέχεται να εξετάζουν εγκληματικές δραστηριότητες θα τρομοκρατηθούν τόσο πολύ από τις συνέπειες που θα επιλέξουν να μην διαπράξουν εγκλήματα από φόβο.

Ανικανότητα: Οι θεωρίες της ανικανότητας υποστηρίζουν ότι ενώ οι φυλακισμένοι φυλακίζονται, δεν θα είναι σε θέση να διαπράξουν εγκλήματα, διατηρώντας έτσι τις κοινότητες πιο ασφαλείς.

Αντίσταση: Οι θεωρίες της τιμωρίας υποστηρίζουν ότι ο σκοπός της φυλάκισης είναι να προκαλέσει ένα επαρκές επίπεδο δυστυχίας στον κρατούμενο, ανάλογα με την αντιληπτή σοβαρότητα του εγκλήματός τους. Αυτές οι θεωρίες δεν επικεντρώνονται απαραίτητα στο αν μια συγκεκριμένη τιμωρία ωφελεί ή όχι την κοινότητα, αλλά βασίζονται σε μια πεποίθηση ότι κάποιο είδος ηθικής ισορροπίας θα επιτευχθεί με την «επιστροφή» του φυλακισμένου για τα λάθη που διέπραξε.

Η εξέταση του χώρου των φυλακών έχει εμπνευστεί από την ανησυχία για τον αντίκτυπο της κατανομής των τόπων φυλάκισης στις κοινότητες που τις φιλοξενούν ή τις περιβάλλουν, και συχνά επικρίνει και ερμηνεύει τις ιδέες του συνολικού θεσμού.

Η φυλακή όπως τη γνωρίζουμε σήμερα ξεκίνησε τον δέκατο όγδοο αιώνα, όταν επαναστατικά κινήματα και οι ιδέες του Διαφωτισμού προκάλεσαν έναν ριζικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, τόσο από πολιτική όσο και από κοινωνική και οικονομική άποψη, τροποποιώντας δραστικά την υπάρχουσα παγκόσμια άποψη, την οικονομική οργάνωση και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι πτυχές που χαρακτηρίζουν τον νέο τρόπο σύλληψης και δημιουργίας της φυλακής είναι:

α) Η θέση των σωφρονιστικών κτιρίων σε σχέση με το αστικό περιβάλλον και με τις δομές που παρεμβαίνουν στο σωφρονιστικό σύστημα. Το σωφρονιστικό κτίριο πρέπει να είναι ικανό να δημιουργήσει μια σχέση με το περιβάλλον του και να δημιουργήσει ανταλλαγή με τον έξω κόσμο, ώστε να μην γίνει αδιαπέραστο στοιχείο, που δεν ανταποκρίνεται στα ερεθίσματα που προέρχονται από την πόλη. Η φυλακή δεν πρέπει πλέον να νοείται ως πόλη εντός της πόλης, όπως στο παρελθόν, αλλά μάλλον να αναλαμβάνει τις λειτουργίες μιας αστικής γειτονιάς, και να τοποθετείται σε συνέχεια με τον περιβάλλοντα αστικό ιστό. Αυτό επιτρέπει τη δημιουργία, σε ακριβή και καλά επιλεγμένα σημεία, «στιγμών όσμωσης μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού, σε μια διαλεκτική σχέση με τα ενεργά συστατικά του κοινωνικού περιβάλλοντος.

β) Η σωφρονιστική δομή, ακόμη και όταν αρθρώνεται σε πολλά κτίρια, πρέπει ωστόσο να βασίζεται σε μια συμπαγή τυπολογία, ώστε να μπορεί να εισαχθεί χωρίς ασυνέχεια στο αστικό πεδίο. Πρέπει να εκληφθεί ως μια πολύπλοκη δομή με ροές εισόδου και εξόδου, και πρέπει να προσφέρει στους μη κατοικημένους χώρους της, ειδικά δίπλα στην είσοδο, στην εξωτερική κοινότητα, ώστε να επιτρέψει στη φυλακή να γίνει χώρος υποστήριξης της αστικής συλλογικής κουλτούρας, αποδίδοντας σε αυτό έναν ρόλο ως σύνδεση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού κόσμου.

γ) Η εξάλειψη του αδιαπέραστου τείχους ως απαραίτητη προϋπόθεση για να ξεπεραστεί το φαινόμενο «φρούριο». Η επανεξέταση του εξωτερικού τοίχου, το όριο, όπως συνηθίζουμε να το φανταζόμαστε σήμερα, πρέπει να εγκαταλειφθεί υπέρ μιας πιο διαπερατής λύσης, τόσο από οπτική όσο και από υλική άποψη. Η αντικατάσταση του τοίχου με πορώδη, κατοικημένη περίμετρο, θα μπορούσε να προσδώσει στο όριο μεγαλύτερο «πάχος» που επιτρέπει την οργάνωση εντός χώρων για σωφρονιστικές λειτουργίες που δεν σχετίζονται αυστηρά με την κράτηση, ικανές να φιλοξενήσουν την εξωτερική κοινότητα και να την κάνουν να επικοινωνήσει με την «κλειστή» κοινότητα που ζει στη φυλακή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agamben, G. (2007). *Κατάσταση εξαίρεσης*. Αθήνα: Πατάκη.
- Arendt, H. (1988). *Το ολοκληρωτικό σύστημα. Το τρίτο μέρος του έργου Πηγές του Ολοκληρωτισμού*. Αθήνα: Ευρύαλος.
- Calvino, I. (2004). *Οι αόρατες πόλεις*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Davis, M. (2008). *Πέρα από το Blade Runner -αστικός έλεγχος- η οικολογία του φόβου*. Αθήνα: Futura.
- Foucault, M. (1976). *Επιτήρηση και τιμωρία- Η γέννηση της φυλακής*. Αθήνα: Κέδρος.
- Foucault, M. (1999). *Ο μεγάλος εγκλεισμός- το πείραμα της ομάδας πληροφόρησης για τις φυλακές*. Αθήνα: Μαύρη Λίστα.
- Κnox, P. & Pinch, P. (2009). *Κοινωνική γεωγραφία των πόλεων*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Κυρίτση, Κ. (2014). *Τα κέντρα κράτησης μεταναστών στην Ελλάδα-γεωγραφικές και κοινωνικές προσεγγίσεις*. Πτυχιακή εργασία, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπουγάδη, Σ. (2009). *Οι σύγχρονες τάσεις του εγκλεισμού: Από το αναμορφωτικό ιδεώδες της δεκαετίας του '70 στη σημερινή εξόντωση του παραβατικού πληθυσμού*. Διάλεξη Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Μυστρίωτη, Χ. (2010). *Διαχείριση αντιδράσεων κοινού: Η περίπτωση των λατομείων Μαρκόπουλου*. Πτυχιακή εργασία, ΔΠΜΣ Περιβάλλον και Ανάπτυξη, ΕΜΠ.
- Νικολαΐδου, Σ. (1993). *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παπαλεξόπουλος, Δ. (2013). *Μηχανές του γίνεσθαι: Κοινωνίες πειθαρχίας- Κοινωνίες ελέγχου- Λειτουργική πόλη-Πολλαπλή πόλη*. Διάλεξη, Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ.

- Rossi, A. (1991). *Η αρχιτεκτονική της πόλης*. Θεσσαλονίκη: University StudioPress.
- Savage, M. &Warde, A. (2005). *Αστική κοινωνιολογία, καπιταλισμός και νεωτερικότητα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Scievely, C. (2007). Understanding the NIMBY and LULU phenomena: Reassessing our knowledge base and informing future research. *JournalofPlanningLiterature*, 21(3).
- Sennet, R. (2004). *Οι χρήσεις της αταξίας-προσωπική ταυτότητα και ζωή της πόλης*. Αθήνα: Τροπή.
- Σκριβάνος, Τ. (2019). *Τελευταία σελίδα για τις φυλακές Κορυδαλλού*. Στο https://www.athensvoice.gr/greece/585685_telytaia-selida-gia-tis-fylakes-korydalloy
- Virilio, P. (2004). *Πανικόβλητη πόλη-το αλλού αρχίζει εδώ*. Αθήνα: Νησίδες.
- Wacquant,L. (2001).*Οι φυλακές της μιζέριας*. Αθήνα: Πατάκη.